

Izloženost čitanju u ranom odgoju i obrazovanju kao metodički preduvjet za razvoj predčitačkih vještina

Krsnik, Patricija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:020523>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

PREDMET: SUVREMENE METODIČKE TEORIJE

PATRICIJA KRSNIK

DIPLOMSKI RAD

**IZLOŽENOST ČITANJU U RANOM
ODGOJU I OBRAZOVANJU KAO
METODIČKI PREDUVJET ZA RAZVOJ
PREDČITAČKIH VJEŠTINA**

Čakovec, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Čakovec)

PREDMET: SUVREMENE METODIČKE TEORIJE

DIPLOMSKI RAD

IME I PREZIME PRISTUPNIKA: Patricija Krsnik

**TEMA DIPLOMSKOG RADA: Izloženost čitanju u ranom odgoju i
obrazovanju kao metodički preduvjet za razvoj predčitačkih vještina**

MENTOR: dr. sc. Martina Kolar Billege, izv. prof.

SUMENTOR: dr. sc. Vesna Budinski, izv. prof.

Čakovec, rujan 2024.

SADRŽAJ

UVOD	1
1. OSOBINE I PSIHOLOŠKI UVJETI RAZVOJA DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI.....	3
2. DJEČJI JEZIČNI RAZVOJ.....	4
3. ULOGA ODGOJITELJA U POTICANJU RANOG JEZIČNOG RAZVOJA	8
3.1. VERBALNA KOMUNIKACIJA – USPOSTAVLJANJE, RAZVOJ, ULOGA ODGOJITELJA	8
3.2. GOVORNO-JEZIČNI POREMEĆAJI U RANOJ DOBI.....	9
4. PREDČITAČKE VJEŠTINE	11
5. METODIČKI ČIN.....	12
6. IZLAGANJE SMISLENOM ČITANJU	13
6.1. ČITANJE BAJKI.....	15
6.2. ČITANJE SLIKOVNICA.....	16
6.3. ČITANJE PJESMICA, BROJALICA.....	17
6.4. ČITANJE ZNANSTVENO-POPULARNIH TEKSTOVA	18
7. ČITALAČKA PISMENOST.....	19
7.1. PISA I PIRLS ISTRAŽIVANJA.....	21
8. PROJEKTI I PROGRAMI ZA PROMICANJE ČITANJA NAGLAS	22
8.1. PROGRAMI ZA POTICANJE ČITANJA NAGLAS U SVIJETU.....	22
8.2. PROGRAMI ZA POTICANJE KULTURNE OSVIJEŠTENOSTI TE ČITANJA NAGLAS U HRVATSKOJ	24
8.2.1. „RUKSAK (PUN) KULTURE“	24
8.2.2. KAMPANJA „ČITAJ MI!“	25
8.2.3. „ROĐENI ZA ČITANJE“	26
9. ISTRAŽIVANJE O VAŽNOSTI RANE IZLOŽENOSTI SMISLENOM ČITANJU.....	27
9.1. CILJ ISTRAŽIVANJA	27
9.2. ISTRAŽIVAČKA PITANJA	27
9.3. METODA RADA, OPIS PRISTUPA ISTRAŽIVANJU.....	29
9.4. PITANJA ISTRAŽIVAČKE ETIKE I REFLEKSIVNOSTI ISTRAŽIVAČA.....	29
9.5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	30
9.6. RASPRAVA.....	38
ZAKLJUČAK	42
LITERATURA.....	43
PRILOZI.....	46
1. Popis tablica	46
2. Priprema za intervju	47
Izjava o samostalnoj izradi rada	50

SAŽETAK

Kvalitativnom metodologijom putem intervjua s prof. Majom Zrnčić, koordinatoricom Nacionalne strategije poticanja čitanja iz Ministarstva kulture i medija, nastoji se istražiti koji su ključni čimbenici za pravilan rani jezični razvoj djeteta. Cilj istraživanja bio je dobiti detaljniji uvid u projekte i programe koji se provode sa svrhom povećanja glasovne kompetencije, fonemske svjesnosti, koja je neophodna u razvoju čitanja kod djece. Vještini čitanja prethodi usvajanje vještina predčitanja za što je ključno rano izlaganje smislenim, metodički strukturiranim tekstovima. Metodičari u odgojno-obrazovnom radu imaju vrlo vrijednu ulogu jer istraživanja pokazuju kako je usvajanje navika čitanja i cjelokupno usvajanje kulture i senzibiliteta za umjetnički i književni aspekt povezano s poticajnom okolinom od najranije dobi. Poticajna okolina je ona koja potiče komunikaciju, čita djetetu te uključuje dijete u rasprave o pročitanom, izlaže dijete različitim funkcionalnim stilovima. Odgojitelj u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja priprema, organizira i provodi različite aktivnosti prilagođene određenom uzrastu kroz aktivno uključivanje djece u cijeli proces. U području govorno-jezičnog razvoja dijete usvaja temelje komunikacije kroz slušanje, govorenje, izloženost čitanju, organiziranju istraživačkih igara koje potiču suradnju i komunikaciju. Izlaganjem čitanju slikovnica, bajki, pjesama, znanstveno-popularnim tekstovima potiče se djecu na dijalog i raspravu, promišljanje, izmjenu dojmova, stjecanje novih znanja, smisleno izražavanje te mogućnost analiziranja i vrednovanja teksta. Razumijevanjem funkcija, smisla i značenja pisanja riječi usvajaju se predčitačke vještine te se definira rana pismenost. Iz održanog intervjua potvrđuju se činjenice kako su djeca vrlo dobra u smislu razumijevanja teksta, no zabrinjava negativan stav o čitanju. Na negativan stav o čitanju potrebno je djelovati te djecu od najranije dobi poticati na čitanje, izlagati čitanju, voditi u knjižnice, kupovati i posuđivati knjige. Program *Rođeni za čitanje* upravo s tom svrhom djeluje, nastoji na nacionalnoj razini razviti svijest o važnosti kulture čitanja potičući čitanje od najranije dobi.

Ključne riječi: govorno-jezični razvoj, predčitačke vještine, rana pismenost, program

Rođeni za čitanje

SUMMARY

Using a qualitative methodology through an interview with Professor Maja Zrnčić, the coordinator of the National Strategy for Encouraging Reading from the Ministry of Culture and Media, this research aims to investigate the key factors for proper early language development in children. The goal of the research was to gain a more detailed insight into the projects and programs implemented to enhance phonemic competence and phonemic awareness, which are essential for the development of reading in children. The skill of reading is preceded by the acquisition of pre-reading skills, for which early exposure to meaningful, methodically structured texts is crucial. Methodologists in educational work play a very valuable role as research shows that the adoption of reading habits and the overall adoption of culture and sensitivity to the artistic and literary aspect is linked to a stimulating environment from an early age. A stimulating environment is one that encourages communication, reads to the child, and involves the child in discussions about the reading, exposing the child to various functional styles. Educators in early and preschool education institutions prepare, organize, and implement various activities tailored to a certain age group through the active involvement of children in the entire process. In the field of speech and language development, the child acquires the foundations of communication through listening, speaking, exposure to reading, organizing investigative games that encourage cooperation and communication. Exposure to reading picture books, fairy tales, poems, and scientific-popular texts encourages children to engage in dialogue and discussion, reflection, exchange of impressions, acquisition of new knowledge, meaningful expression, and the ability to analyze and evaluate texts. Understanding the functions, meaning, and significance of written words leads to the acquisition of pre-reading skills and defines early literacy. The interview confirms that children are very good at understanding text, but there is concern about their negative attitude towards reading. It is necessary to address the negative attitude towards reading and encourage children from an early age to read, expose them to reading, take them to libraries, and buy or borrow books. The "Born to Read" program operates with this purpose, aiming to develop national awareness of the importance of reading culture by encouraging reading from an early age.

Key words: speech and language development, pre reading skills, early literacy,

"Born to Read" program

UVOD

Odgojna i obrazovna odgovornost odraslih prema djeci je pružiti im dovoljno bogatu i poticajnu okolinu koja će djelovati pozitivno na cjeloviti razvoj svih djetetovih funkcija, mogućnosti, sposobnosti. Dijete uči i razvija se cjelovito, ne usvaja rascjepkane sadržaje koje mu okolina prenosi direktnim poučavanjem. Odgojno-obrazovna ustanova prva je i neizostavna u jačanju svih djetetovih potencijala uz prihvaćanje individue kao bića s vlastitim potrebama, interesima i karakteristikama. Izloženost djeteta različitim sadržajima nudi mu nova iskustva, nove prilike za učenje i otkrivanje uz utjecaj na kognitivni razvoj, razvoj emocija, razvoj govora. Za razvoj govora je, kako navodi Peti-Stantić (2020), potreban određeni vremenski period u kojem se usvajaju riječi te se učvršćuju njihova značenja. Kroz vremenski se period, počevši od samog rođenja, dijete nastoji sporazumijevati sa svojom okolinom. Za sve u području razvoja dječjeg govora postoji određeno vrijeme. U suvremenom je svijetu izrazito važno poticati govorne vještine te se provode brojna istraživanja o čitalačkoj pismenosti. PISA i PIRLS istraživanja su najpoznatija i najveća svjetska istraživanja koja ispituju čitalačku kompetenciju. Proučavajući rezultate tih istraživanja, dobivamo pozitivne povratne informacije, ali i one negativne. Kao odgovor na negativne, čak poražavajuće rezultate u točnosti riješenosti ispita, Ministarstvo kulture i medija u suradnji s drugim ministarstvima i udrugama provodi vrijedne projekte i programe s ciljem naglašavanja važnosti ranog izlaganja smislenom čitanju. Rano izlaganje čitanju utječe na usvajanje predčitačkih vještina koje se razvijaju u interakciji djeteta s odraslima koji pišu i koji u usmenim i pismenim oblicima komuniciraju s djetetom i sa svojom okolinom (Čudina-Obradović, 2003). Dijete je nužno svakodnevno izlagati čitanju slikovnica, bajki, pjesmica, poslovice ili znanstveno-popularnih tekstova te na taj način izravno djelovati na ranu pismenost te poticati daljnje čitanje. Nedovoljno komunikacije odraslih i djece može nositi i posljedicu govorno-jezičnih teškoća kod djece.

Uloga odgojitelja u ranom dječjem jezičnom razvoju od neizmjerne je važnosti. Odgojitelj kao metodičar, uz svoje stručne kompetencije koje postiže edukacijom i radom na sebi, poznaje psihološke karakteristike djece i zna kako im pristupiti da izvuče maksimum iz svakog pomno kreiranog metodičkog čina.

Metodički čin je, prema Beženu, Budinski i Kolar Billege (2018), najmanja jedinica koju određuje vremenska i prostorna dimenzija, određena je karakteristikama polaznika te su od iznimne važnosti poučavatelj i sadržaj. Poučavatelj (metodičar) u oblikovanju jednog čina

odabranim sustavom metodičke provedbe prenosi sadržaj polazniku koji uči. Bajka, slikovnica ili pjesmica koja je odabrana s ciljem promicanja svoje odgojne i obrazovne vrijednosti, iz koje dijete spoznaje, otkriva, istražuje, bogati rječnik, promišlja i sl. – postaje metodičkim predloškom.

Autorica Peti-Stantić (2020) ističe kako je rječnik današnjih generacija sve uži i plići, a djelovanjem na navedeno direktno se utječe na čitalačku pismenost. Čitalačka se pismenost svladava od najranije dobi nizom aktivnosti koje početno razvijaju predčitačke vještine, zatim čitalačke i na kraju se dolazi do čitateljske sposobnosti. Biti čitateljem, onim koji promišlja i vrednuje tekst kojem je izložen, nije lako. Navedene kompetencije stječu se od najranijih dana; zato je važno da odgojitelji i ostali odrasli njeguju kulturu čitanja te potiču komunikaciju s djetetom.

Sve navedeno ukazuje na složenost i izazove s kojima se odgojitelji i društvo općenito susreću. Čitalačka pismenost određene zemlje pokazatelj je i njenog gospodarskog rasta te je dokazano da odrasli s razvijenim čitalačkim kompetencijama koji cjeloživotno rade na sebi imaju više uspjeha na poslu i u odnosima s drugima.

Na dublje razmatranje i istraživanje teme izloženosti čitanju kao preduvjet usvajanja predčitačkih vještina naveli su me rezultati PISA istraživanja.

Cilj istraživanja bio je kvalitativnom metodologijom, kroz dijalog s prof. Majom Zrnčić, koordinatoricom Nacionalne strategije poticanja čitanja iz Ministarstva kulture i medija, saznati što više o programima i projektima Ministarstva, posebice programu *Rođeni za čitanje*. Nadalje, predmet istraživanja je pitanje izlažu li odgojitelji djecu u dovoljnoj mjeri smislenom, metodički strukturiranom čitanju koje potiče razvoj predčitačkih vještina i vodi do kulture čitanja.

1. OSOBINE I PSIHOLOŠKI UVJETI RAZVOJA DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

Poznavanje osobina i karakteristika u razvoju djeteta omogućuje prepoznavanje stvarnih potreba i interesa individue te poticanja njegova ostvarenja poštujući prirodan tijek razvoja. Dijete je biće s vlastitim tempom razvoja, individualnim karakteristikama, unutarnje motivirano, kreativno, znatiželjno i zainteresirano. Poznavanje dječjeg razvoja, prema Starc i sur. (2004), ključno je za pružanje primjerenog utjecaja na dijete. Svako bavljenje djecom (posebice ono od strane odgojitelja) zahtijeva praćenje razvoja kako bi se kvalitetno planirao i vrednovao, dopunio i poboljšao rad s djecom. Spomenuti autori razvoj definiraju kao slijed događanja i promjena u sposobnostima, ponašanjima i shvaćanjima djeteta. Period djetinjstva ima svoje posebne karakteristike jer se u tom periodu dijete posebno razvija. Razvija se prirodno, kroz igru – tako uči, raste, usvaja različite vještine, misli, istražuje, surađuje, kreira, konstruira i rekonstruira.

Prema Vigotskom dijete u svakom trenutku usvaja nešto novo, uči uz pomoć „skela“ koje ga vode od zone aktualnog do zone sljedećeg razvoja. U tom putovanju ključnu ulogu imaju druga djeca, roditelji ili odgojitelji koji nude nove doživljaje i nove prilike za učenje. Dijete je cjelovito biće, te kao takvo i uči. Ne uči rascjepkane sadržaje nego ih povezuje u smislene cjeline koje djeluju na različita područja razvoja. To se naziva integriran pristup, u kojem je dijete aktivni nositelj vlastitog razvoja.

Poznavajući razvojna područja i razvojne ciljeve određene dobi, kao stručnjaci znat ćemo što očekivati u određenoj dobi, kako postići da se ciljevi zadovolje, što poticati i kako planirati. Odgoj i obrazovanje djece rane i predškolske dobi kreira se i ostvaruje na temelju Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NN, br. 05/2015) i kurikulumu dječjeg vrtića. Nacionalni kurikulum definira i ističe načela, ciljeve i vrijednosti koji moraju biti ostvareni različitim aktivnostima i sadržajima u radu s predškolskom djecom. Odgojno-obrazovna politika oblikuje naš rad i daje nam pravni okvir, a odgojitelj bira kako će dijete doći do određene spoznaje, ishoda. Odgojitelj prema kurikulumu nastoji zadovoljiti ciljeve određene dobi koristeći različite sadržaje i sklopove aktivnosti. Razvoj ima više međusobno povezanih dimenzija te bi svaka akcija i reakcija trebala utjecati i podržavati pravilan socioemocionalni razvoj, tjelesno-motorički razvoj, istraživačko-spoznajni razvoj, razvoj govora, komunikacije, stvaralaštva.

U ovom ću radu istraživati o dječjem jezičnom razvoju – razvoju govora i komunikacije, usvajanju predčitačkih vještina te definirati pojam izloženosti čitanju kao metodički preduvjet za razvoj predčitačkih vještina.

2. DJEČJI JEZIČNI RAZVOJ

Dijete početno usvaja jezik kao sredstvo komuniciranja pod utjecajem najbliže okoline. Ovladavanje jezikom i njegovim svojstvima složeno je područje s mnoštvo razina koje djeca usvajaju ovisno o razvijenosti govornih organa, dobi, spolu, verbalnim mogućnostima, izloženosti verbalnim izrazima kroz komunikaciju i sl. Djeca odrastaju u verbalno različito poticajnim okolinama što utječe na njihovo početno ovladavanje jezikom. Usvajanje jezika podrazumijeva razumijevanje mnoštva riječi i njihovih značenja te uporabnih vrijednosti. Svladavanje navedenih jezičnih posebnosti kreće od najranije dobi, kada se osiguravaju preduvjeti za početnu jezičnu osjetljivost. Usvajanje jezika je spontano ovladavanje istim s ciljem komunikacije u neposrednoj okolini. Jelaska (2007) navodi kako usvajanje jezika predstavlja svladavanje njegovih posebnosti kroz gramatička, fonološka i semantička jezična pravila. Gramatička pravila u hrvatskome jeziku odnose se na skup normi vezanih za govor, pisanje, značenje i odnos među riječima. Fonološka svjesnost podrazumijeva uočavanje i prepoznavanje riječi kao dijelova rečenice, prepoznavanje rime, prepoznavanje slogova (Budinski, 2019). Fonološka je svjesnost temelj za razvoj vještine početnoga čitanja i pisanja, a navedene su vještine pak preduvjet kasnijem uspješnom čitanju i pisanju. Semantička se pravila odnose na opise značenja u jeziku. Jelaska (2007) također navodi kako se razvojem jezika pak smatra upotreba gramatičkih, fonoloških i semantičkih pravila u različitim situacijama kod korištenja jezikom. Jezični razvoj slijedi određene zakonitosti koje se odnose na usvajanje rječnika (leksika), glasovni sustav (fonologiju), pravila tvorbe riječi (morfologiju), pravila oblikovanja rečenica (sintaksu), značenje (semantiku) te kreiranje, oblikovanje poruke (pragmatiku). Budinski (2019) navodi kako na usvajanje navedenog utječu individualne karakteristike djeteta, njegove kognitivne sposobnosti, jezično razumijevanje, verbalno pamćenje. Čudina-Obradović (2014) prema Budinski (2019) navodi vanjske i unutarnje uvjete važne za uspješno ovladavanje jezikom. To

su uvjeti biološke predispozicije te utjecaj okoline koja djeluje na pojedinca i njegovu fonološku svjesnost, tečnost, razumijevanje, rječnik, motivaciju. Uspješnom razumijevanju jezika te komunikaciji prethodi usvojenost jezika kroz navedene etape.

Sam govor nastaje i kreće od prvog djetetova krika, plača pri rođenju. Kasnije, u okruženju svojih najbližih dijete komunicira gugutanjem, mimikom, gestama. Opisana komunikacija predstavlja predlingvističko razdoblje u razvoju govora djeteta. Lingvističko razdoblje počinje izgovaranjem prve smislene riječi kod djeteta, najčešće oko druge godine djetetova života.

Neka istraživanja (prema Kovačević, 1996) pokazuju kako na djetetovo jezično ostvarenje u komunikaciji s okolinom utječu i jezična iskustva prije njegova samog rođenja, u vrijeme kada je dijete još boravilo u maternici. Dijete usvaja jezik nesvjesno, pa autori Kuvač Kraljević i Kologranić Belić (2015) predlažu kako bi bilo ispravnije razdoblje u razvoju govora djeteta nazvati predekspresivno razdoblje (ono do pojave prve smislene riječi) te jezično ili ekspresivno (vrijeme od pojave smislene riječi). Jezično razdoblje karakterizira smisljeno korištenje, razumijevanje jezika i njegovih značajki. Jezik, komunikacija pojedinca nadograđuje se i formira tijekom cijelog života. Iako na različitim razinama, ovladanost jezikom nikad ne poprimi finalnu točku, svakog se dana može spoznati nešto novo.

Čudina-Obradović (2003) ističe kako je najvažniji djetetov posao svladavanje vještina koje doprinose smislenom čitanju s razumijevanjem poruke. Navodi kako u dječjem mozgu dolazi do niza procesa obrade podataka kod čitanja. Kvalitetno i planski izlaganje djeteta određenim sadržajima dovodi do postizanja konkretnih i željenih rezultata. Važno je da odgojitelji razumiju razloge zašto djecu izlagati čitanju od najranije dobi. Upotrebom slikovnica za određenu dob djeci se pruža uvid u primjeren sadržaj, slike, likove različitih karakteristika... Zajedničko čitanje slikovnica jača djetetove kompetencije, stvara preduvjete za razvoj ljubavi prema knjigama te djeluje na govorno-jezični razvoj. Poželjnim reakcijama i postupcima zaštićuje se i usmjerava razvoj mozga u najranijoj dobi. Stamm (2019) navodi kako se na temelju iskustva stvaraju i povećavaju čvrste veze u mozgu. Kada dijete spozna nešto novo, stvara se neuronska veza. Svakim ponavljanjem istih i sličnih sadržaja jačaju se nove veze, veze iz jednog dijela mozga spajaju se s drugim područjima u mozgu te stvaraju moždane krugove. Autorica navodi kako ono što se ne upotrebljava, ne koristi dovoljno, gubi funkciju. Veze u mozgu postaju sve slabije te se na kraju krugovi možda neće aktivirati. Ovo vrijedi za sva područja i za sva učenja, jer dijete se razvija cjelovito. Kako navodi Stamm (2019), proces se naziva čišćenje sinaptičkih veza. To je prirodni proces čišćenja veza koje se ne

upotrebljavaju. Stoga je na području razvoja govora i komunikacije od najranije dobi važno stvarati veze između neurona koje omogućavaju daljnji razvoj i napredak na ovom području pa sve do faze čitanja.

U dječjem razvoju govora (ekspresivno razdoblje) veliki utjecaj imaju njegovi modeli, roditelji i odgojitelji. Odgojitelji, kao kompetentni pojedinci, pozitivno utječu na početno opismenjavanje kreiranjem poticajnih aktivnosti i verbalnih situacija gdje dijete koristi mnoštvo osjetila. Donose djetetu nove doživljaje i iskustva kod upoznavanja s novim riječima (bogaćenje vokabulara), potiču djecu na promišljanje, zamišljanje, upotrebu mašte i kreativnosti, izražavanje vlastitih misli te emocionalni doživljaj. Odgojitelji kao educirani pojedinci s teorijskim znanjem koje posjeduju i praktičnim djelovanjem koje potkrepljuju i dokazuju propitanim vrijednostima i razmotrenim uvjerenjima, djeluju za dobrobit djeteta. Odgojitelji imaju vrlo veliku ulogu u ranom jezičnom razvoju djeteta. Petrović-Sočo (1997) prema Pintar (2020) prikazuje akcijsko istraživanje vezano za komunikaciju odgojitelja i djeteta u aktivnosti čitanja slikovnice. Spomenuta autorica naglašava suvremen način koji više nije strogo čitanje slikovnice dok sva djeca slušaju, već uz upotrebu metodičkih postupaka i predložaka upućivati i djecu na aktivno sudjelovanje. Uspješna aktivnost je ona iz koje kreativan i kompetentan odgojitelj verbalan dio prepušta češće djeci, upućuje ih na opise, izraze situacija, formuliranje misli, dok on ostvaruje bogat, poticajan prostorno-materijalni kontekst. Kod navedenog istraživanja opaža se razina odgojiteljskih poželjnih postupaka. Kada uzmemo u obzir da dijete velik dio dana provodi u predškolskoj ustanovi, onda se očitava upravo važnost izloženosti kvalitetnim poticajima i postupcima od strane odgojitelja ključnim za rani jezični razvoj djeteta. Odgojitelj može djetetu biti ili pomoć ili prepreka u ranom ovladavanju jezikom.

Tablica 1: *Glavne prekretnice u razvoju govora kod djeteta* (Prema Starc i sur., 2004)

DOB	RAZVOJ GOVORA
0 – 6 mjeseci	Prepoznavanje fonoloških nizova, s oko 2 mjeseca počinje gugutanje
6 mjeseci	Počinje slogovanje, uspostavlja se veza između odraslog i djeteta (gukanje i slogovanje kod djeteta kada mu odrasli govori)
9 mjeseci	Sve veći broj slogovanja, predverbalne geste
12 – 18 mjeseci	Intonacija u slogovanju, pojavljuje se i prva riječ, zatim i nekoliko povezanih riječi
18 mjeseci – 2 godine	Nagli porast broja riječi, širenje rječnika na temelju korijena riječi
3 – 5 godina	Znatno poboljšanje izgovora, razumijevanje veze glas – slovo, održavanje komunikacije, početak svijesti o jeziku, pisanom slovu / izgovorenom glasu
6 – 7 godina	Razumijevanje abecednog načela, razumijevanje riječi na temelju definicije, složeniji gramatički oblici, jezične igre

3. ULOGA ODGOJITELJA U POTICANJU RANOG JEZIČNOG RAZVOJA

3.1. VERBALNA KOMUNIKACIJA – USPOSTAVLJANJE, RAZVOJ, ULOGA ODGOJITELJA

Dijete je od rođenja izloženo govoru drugih ljudi, no kako navodi Miljak (1987), govor sam po sebi nije dovoljan. Govor ima svoj kontekst, karakteristike, ton te svoju poruku. Odgojitelj nastoji da taj kod, tu poruku, dijete razumije, da dobije smisao te da odgovori na tu poruku. Odnos s djetetom uspostavlja se već kod prilagodbe u dječjem vrtiću kada odgojitelj priznaje dječje emocije te reagira na njih, nudi mu aktivnosti nastojeći ga zainteresirati i motivirati, pruža mu tjelesni dodir ako dijete to prihvaća, komunicira s njim neverbalno i verbalno. Od tog razdoblja već se stvara odnos i određena privrženost. Komunikacija s djetetom nije samo odgovor na njegovo traženje i zahtjeve već smisleno izlaganje verbalnim izrazima koristeći metodičke predloške. Kako bi odgojno-obrazovni rad bio kvalitetan i imao svoj efekt kao podržavajući za cjelovit pravilan razvoj djeteta u skupini, uloga je odgojitelja bogaćenje jezičnog izraza, prilagodba načina komuniciranja, pozitivno djelovanje na sve razine dječjeg razvoja. Skupina ima svoju harmoniju te odgojitelj svojim akcijama potiče i komunikaciju među djecom, koja je također vrlo važna kao neka druga razina komuniciranja, ona među vršnjacima. Poticanje smislene igre kroz bogat prostorno-materijalni kontekst koji osigurava odgojitelj, cjelokupnost igre, uključivanje i odgojitelja u igru kao suigrača ili onog koji postavlja smisljena pitanja nudi djeci priliku za interakciju, kritičko promišljanje, dijalog, razmjenu ideja. Aktivna je uloga odgojitelja koji potiče komunikaciju među djecom kroz zahtijevanje kognitivnih napora i ulaganja u igru, sugeriranje novih igara te nove razine igre stvarajući preduvjet za uspostavljanje verbalne komunikacije među djecom te na relaciji dijete – odrasli.

Kako navodi Šego (2009), učenje se u predškolskoj dobi događa prirodno kroz igru i istraživanje. Odgojitelj je podrška djetetu u usvajanju jezika i temelja komunikacije kroz slušanje, govorenje, čitanje, poticanje na govorenje. Razgovarajući o napisanom, o pričama, pjesmama, bajkama potiče se djecu na promišljanje, izmjenu dojmova, suradnju, nova znanja. Izravno poučavanje ponekad rezultira pasivnošću djeteta što mu je prepreka u jačanju jezičnih postignuća te se smanjuju prigode za komunikaciju, druženje, smisleno izražavanje. Kroz

partnerski odnos u kojem su svi sudionici aktivni dijete izvlači maksimum te je rizik za stvaranje govorno-jezičnih poteškoća puno manji.

3.2. *GOVORNO-JEZIČNI POREMEĆAJI U RANOJ DOBI*

Kako navode Kologranić Belić i sur. (2015), jezični poremećaji mogu biti razvojni i stečeni. Razvojni jezični poremećaji vežu se za razdoblje usvajanja jezika u najranijoj dobi, a oni stečeni nastaju kasnije, u vrijeme kada je već usvojena osnova materinskog jezika. Pod pojmom „jezične teškoće“ smatraju se sva odstupanja u jezičnom razvoju koja utječu na uobičajen tijek usvajanja jezika, govora i komunikacije. Spomenuta autorica ističe da kako bismo mogli govoriti o urednom jezičnom, govornom i komunikacijskom razvoju, važna je usklađenost te komplementarnost tih sustava koji su u skladu sa psiholingvističkim odrednicama urednog razvoja. Kod određenog će postotka djece tijekom razvoja biti otežan te tada govorimo o teškoćama u najranijoj dobi. Odgojitelj treba moći prepoznati specifičnost te na nju reagirati kako bi se djelovalo za dobrobit djeteta i roditelje usmjerilo na određena odstupanja.

Prve je simptome često teško prepoznati ili im se ne pridaje dovoljno pažnje pa ponekad odgojitelj ili roditelj ne reagira adekvatno. Olujić, Hržica i Srebačić (2015) navode složenost prepoznavanja iz više razloga. Neki od njih su spolne razlike, različit tempo usvajanja jezika, različite osobine ličnosti ili primjerice sramežljivost. Sve te odrednice otežavaju rano prepoznavanje nekih od odstupanja iz ovog područja. Ako se početnim simptomima ne pristupi ozbiljno te se ne djeluje kako bi se jezične teškoće ublažile, veća je vjerojatnost za kasnije svladavanje predčitačkih te čitačkih vještina. „Da bi se djeca s prvim simptomima jezičnih teškoća što prije uključila u potrebne mjere poticanja jezičnog razvoja, populaciju predškolske djece potrebno je ispitati u što kraćem vremenskom razdoblju uz visoke kriterije objektivnosti, pouzdanosti i valjanosti same procjene“ (Olujić i sur., 2015, str. 90).

Benc Štuka (2010) navodi kako je većina govorno-jezičnih poremećaja kod djece predškolske dobi popraćena poremećajem izgovora određenog slova, izostavljanjem ili zamjenjivanjem glasova. Iako je razvoj pojave ispravnog izgovora individualan, Posokhova (1999) je istražujući dječji govorni razvoj kreirala tablicu koja može poslužiti kao određeni putokaz i orijentacija odgojiteljima i roditeljima.

Tablica 2: *Dob pojave ispravnog izgovora glasova u godinama* (Posokhova, 1999)

DOB DJETETA	1 – 2 g.	2 – 3 g.	3,5 – 4,5 g.	4,5 – 5 g.
ISPRAVAN IZGOVOR GLASOVA	a, o, e, p, b	i, u, f, v, t, d, n, nj, m, k, g, h, j	s, z, c, š, ž, l, lj	č, ć, dž, đ, r

Navedena tablica služi kao orijentir onima koji se posvećuju dječjem odgoju i obrazovanju te se je ne treba uvijek strogo, u okviru, pridržavati bez da se u obzir uzmu i druge dječje karakteristike. Razvoj govorno-jezičnih sposobnosti zahtijeva stalno nadopunjavanje i proširivanje djetetova rječnika novim riječima i izrazima. Dobri govorno-jezični modeli usmjeravaju dijete da usvoji jezik i ovlada svim glasovima te izgovorom, a Rade (2003) dobar govorno-jezični model definira kao vještog pojedinca koji se djetetu obraća polaganijim tempom i bogatom intonacijom te artikulacijski i gramatički ispravno.

U odgojno-obrazovnoj ustanovi važna je dobra suradnja s logopedskim stručnjacima koji su odgojiteljima i djeci velika stručna pomoć i podrška.

Bežen i Reberski (2014) navode kako se kod starije djece koja su već usvojila glasove i slova mogu javiti teškoće u čitanju i pisanju; primjerice premještanje slova, izostavljanje istih ili pisanje riječi bez ostavljenog razmaka, rastavljanje jedne riječi na dva i više slova ili slogova. To su poremećaji disleksije (teškoća u čitanju) i disgrafije (teškoća u pisanju). Najteži slučaj koji se može pojaviti uslijed takvih teškoća jest potpuna nesposobnost čitanja i pisanja. To je ekstremna situacija kod govorno-jezičnih teškoća.

4. PREDČITAČKE VJEŠTINE

Čudina-Obradović (2003) predčitačke vještine definira kao posebnu vrstu osjetljivosti koja je preduvjet kasnijem usvajanju čitačkih vještina, a usvaja se kroz razumijevanje funkcije, smisla i značenja pisanja riječi. Prije no što dijete kreće se pisanjem, čitanjem ili usvajanjem abecede, treba svako slovo doživjeti ostalim osjetilima. Primjerice, slova se oblikuju u tijestu, glini, prolazi se po veliko napisanim slovima u prostoru cijelim tijelom, osluškuju se glasovi, grafomotoričke vještine usvajaju se kroz smislene zadatke i vježbe u kojima dijete prikazuje sebe, a ne nametnute linije koje vuče do kraja reda. Navedeni primjeri samo su neki u nizu dobrih metoda za usvajanje predčitačkih vještina kroz prirodno učenje. Kako navodi spomenuta autorica, postoje tri spektra, tri razdoblja kroz koje se definira svjesnost djeteta o pisanom tekstu: funkcija jezika, tehničke karakteristike pisma te procesi i tehnike kod čitanja. U prvom razdoblju dijete prepoznaje da netko upravo čita, stvara se prvo shvaćanje o pisanom jeziku, da ono što se čita ima svoj smisao. To se događa s djetetove dvije ili tri godine. Što je kvalitetnija i poticajnija okolina, to će dijete u ovoj fazi biti vještije. Navodi se kako je ova faza najpresudnija za daljnji djetetov razvoj. U ovom se razdoblju stvara najveći broj veza u mozgu djeteta te dijete poput spužve upija poticaje iz neposredne okoline. Kvalitetna okolina donosi djetetu nove doživljaje i spoznaje, razvoj svijesti o prirodi čitanja, uživanje u pisanom tekstu. Odgojitelji imaju ključnu ulogu u ovome razdoblju jer upravo oni su ti koji dijete izlažu smislenom, metodički strukturiranom čitanju organiziranjem čitačkog ozračja.

Drugo razdoblje, sljedeća razvojna razina pod nazivom „svjesnost o tehničkim i dogovornim karakteristikama pisma“ javlja se između četvrte i pete godine djetetova života. Tada dijete postaje svjesno da se svaka riječ sastoji od različitih glasova, osvješćuje si razliku u izgledu slova, prati smjer pisanja u pisanom tekstu koji je slijeva na desno i od gore prema dolje. Usvaja pojmove „slovo“, „riječ“, „točka“. U ovoj fazi potrebno je djetetu ponuditi mnoštvo materijala kojim će doživjeti svako slovo, prepoznati rimu.

Treće razdoblje, svijest o upotrebi glasovne strukture riječi u čitanju, događa se kod djeteta u dobi između pet i šest godina. U tom razdoblju naglo se povećava razina zamjećivanja glasovne strukture u riječima. Dijete stvara rimu, prepoznaje i verbalizira početno i završno slovo u riječi te svrstava riječi prema istom slovu, ostvaruje se mogućnost glasovne sinteze i analize. Nakon uspješnog usvajanja ove faze razvijaju se i čitačke vještine.

Sve ima svoj tok i smisao, upravo zato je važno djelovati na uspješno ovladavanje predčitačkim vještinama kako bi se stvorio čvrst temelj za one čitačke. Kvalitetno poučavanje olakšat će i shvaćanje abecednog načela i glasovnu osviještenost. Dijete je pripremljeno za čitanje kada prepoznaje riječ kao vizualnu cjelinu, može razlikovati glasove u riječi, zna kako se drži i lista knjiga, koji je smjer pisanja, ima bogat rječnik, prepričava, opisuje, govori pred masom. Postupci odgojitelja koji potiču govor su poticanje dijaloga, opisa, pohvala kod govora pred grupom.

5. METODIČKI ČIN

Djeca koja ne steknu naviku čitanja i promišljanja o napisanom već u predškolskoj dobi kasnije mogu razviti problem u razumijevanju teksta kao i općeg odabira čitanja kvalitetnih, antologijskih štiva. Odgojitelji kao metodičari u odabiru metodičkog predloška moraju biti vrlo vješti i kompetentni kako bi na najbolji mogući način odabrali i prenijeli smisleni tekst. Metodičar u oblikovanju jedne odgojno-obrazovne jedinice (čina) mora dobro poznavati sadržaj poučavanja, teorijski znanstveno ga razumjeti te znati prenijeti isto to znanje polazniku koji uči. Prema Beženu i sur. (2018) to se naziva metodičkim znanjem koje se ni u kojoj drugoj disciplini, osim metodici, ne manifestira na takav način povezivanjem osobnog znanja teoretičara i njegove sposobnosti da isto to znanje dobrim sustavom metodičke provedbe prenosi dalje. Odgojitelj kao model, ali i prenositelj znanja kroz prirodno učenje može biti djetetu od velike pomoći u svladavanju početnog čitanja i pisanja, razvoju pamćenja, koncentracije te razvoju svijesti o važnosti čitanja. Ako odgojitelj nije dovoljno kompetentan i ne izlaže djecu dovoljno smislenom čitanju, onda je on zakazao u svojoj profesiji. S druge pak strane, odgojitelji pozitivno utječu na početno opismenjavanje kreiranjem poticajnih aktivnosti i verbalnih situacija gdje dijete koristi mnoštvo osjetila.

Metodički (odgojno-obrazovni) čin najmanja je jedinica u odgojno-obrazovnom procesu. Kako navode Bežen i sur. (2018), vremenski je i prostorno određen te povezan sadržajima koji nose metodičku provedbu vrijednu sudionicima u ovom procesu. Osnovni je teorijski pojam metodike kao znanstvene discipline i interdisciplinarne znanosti.

Metodika odgovara na pitanja *kako, što, zašto* te je kreiranje metodičkog čina upravo odgovor na pitanja – *što* ponuditi u aktivnosti (metodički predlošci, instrumentarij, metajezik,

artefakti), *zašto* ponuditi upravo te sadržaje – nude li djeci prirodno učenje i prelazak iz zone aktualnog u zonu sljedećeg razvoja (Vigotski) te koja je znanstvena utemeljenost za provedbu te aktivnosti, *kako* provesti aktivnosti (u kojem vremenskom intervalu, u kojem prostoru, koji je slijed poučavanja). Sastavnice koje definiraju metodički čin su karakteristike polaznika, vremenska dimenzija, prostorna dimenzija, poučavatelj i sadržaj. Samo se pomno odabranim sustavom metodičke provedbe ostvaruje odgojno-obrazovni čin.

6. IZLAGANJE SMISLENOM ČITANJU

Čitanje je neiscrpan izvor za stjecanje trajnih znanja putem vlastita iskustva. „Broj riječi izgovoren djeci od rođenja do tri godine izravno utječe na njihov budući kvocijent inteligencije. Istraživanja pokazuju da često čitanje i govor usmjeren djeci mogu povećati dječji kvocijent inteligencije“ (Stamm, 2019, str. 100). Pružanje djetetu bogatog jezičnog okruženja kroz priče i slikovnice jedan je od ključnih preduvjeta za promicanje i njegovanje kulture čitanja. Čitanje djetetu predškolske dobi nudi izlaganje individue mnoštvu novih riječi, različitim vrstama riječi, opisivanje kroz ono što vidimo na slikama, rasprave. Aktivno čitanje podrazumijeva uključivanje djece u doživljaj kroz razgovor. Ljubav prema slikovnici, ljubav prema pisanom tekstu svoje korijenje ima upravo ovdje, u najranijoj dobi kada proaktivnim pristupom koristimo strategije za poticanje čitanja. Često djeca traže da im se više puta čita ista bajka ili ista slikovnica, i to je u redu i poželjno. Čitanje istih sadržaja više puta igra veliku ulogu u mozgu jer utječe na učenje i pamćenje kroz stvaranje neuronskih veza. Ponavljanjem određenog znanja, ono će se s vremenom u potpunosti automatizirati. Maloj djeci, koja su izložena mnoštvu sadržaja, koja crpe informacije iz okoline, poneko ponavljanje pružat će sigurnost i povjerenje. Kada ponovno čitamo slikovnicu, dijete već zna što očekivati, što će se dogoditi, koncentriranije je te je u mogućnosti proširiti i razraditi vještine i znanja koje već posjeduje. Djeca koja su aktivno uključena u proces čitanja u svim razvojnim fazama, prirodno i postupno tijekom godina razvijaju i dograđuju svoje znanje i sposobnosti.

Svakodnevnim se izlaganjem čitanju dijete misaono i intelektualno razvija te stvara naviku čitanja. Dijete prirodno usvaja pravila kod čitanja, privikava se i usvaja usmenu i pismenu poruku bez stvarnog poznavanja slova te to postaje temeljem rane pismenosti. Radonić i Stričević (2009) navode sljedeće faze rane pismenosti uzevši u obzir dob djeteta.

Tablica 3: Faze rane pismenosti s obzirom na dob djeteta

<i>Dob djeteta</i>	<i>Fizička obilježja</i>	<i>Spoznajna razina</i>	<i>Uloga roditelja</i>
<i>6 – 12 mj.</i>	<i>Dijete sjedi u krilu, prihvaća knjigu, istražuje je, približava ustima</i>	<i>Gleda i opipava slike, usredotočeno je na lica likova</i>	<i>Roditelj drži dijete udobno i gleda ga u lice</i>
<i>12 – 16 mj.</i>	<i>Uz nečiju pomoć ili samostalno pridržava knjigu, okreće stranice</i>	<i>Više ne ide s knjigom prema ustima, pokazuje sliku prstima, prepoznaje slike</i>	<i>Dijete donosi roditelju knjigu da mu čita, može pokazivati tugu ako je roditelj nezainteresiran</i>
<i>18 – 36 mj.</i>	<i>Lista stranicu po stranicu i samostalno nosi knjigu</i>	<i>Daje imena slikama, pažnja mu je dulja, traži stalno iznova čitanje iste knjige, čita i pokazuje svojim lutkama</i>	<i>Roditelj prilagođava knjigu djetetovu iskustvu, objašnjava mu, postavlja pitanja, važno je da mu ostavi vremena za odgovor</i>
<i>36 mj. i stariji</i>	<i>Drži knjigu bez pomoći i pravilno okreće sve stranice</i>	<i>Opisuje jednostavnije radnje, igra se čitajući, prati prstom slijeva na desno, od gore prema dolje</i>	<i>Roditelj ne smije forsirati dijete već pokazivati zadovoljstvo kada mu dijete opisuje i govori o radnji, postavlja pitanja o tijeku i specifičnostima radnje</i>

6.1. ČITANJE BAJKI

Dijete smisao za pronalaženje sebe u složenom svijetu koji je zbunjujuć za njega nalazi kroz bajke. „Što sam više pokušavao razumjeti zašto one tako uspješno obogaćuju unutarnji djetetov život, sve sam više shvaćao da one, u jednom mnogo dubljem smislu nego bilo koje drugo štivo, polaze od točke na kojoj se dijete doista nalazi u razvoju svoga psihičkog i emocionalnog bića” (Bettelheim, 1975, str. 15).

Bajke nam pomažu u teškim trenucima svojom jasnoćom, ali i prenesenim značenjima i zaključcima koji oduševljavaju još od djetinjstva. Kako i djeci, tako su bajke potrebne i odraslima. One „unose red u kaos suvremenoga života, daruju nam predvidljivost umjesto neizvjesnosti, ritam i strukturu“ (Velički, 2013). Likovi tih bajki koji su uvijek zanimljivi djeci i njihova moć poznati su još od davnina. Likovi su nas zadivili i još nas uvijek zadivljuju, a iako oduševljavaju, smisao bajki nije samo da zabave. One su svojevrsni učitelji i putokazi u svijet. Bajke kao umjetnička djela posjeduju višeslojno bogatstvo, dubinu i smisao. No, razumijevanje slika koje se pojavljuju u bajkama različito je razvijeno kod ljudi. Da bismo zaista razumjeli smisao bajki, moramo sami poći provjeru i kretati se u skladu s osjećajima koji se u nama pojavljuju. Velički (2013) navodi kako postoji sedam slika koje su sadržane u svakoj bajci na svijetu, a predložio ih je Ringenwald. To su kraljevsko podrijetlo, razdvajanje, susret s pomagačima, borba i pobjeda ili smrt i uskrsnuće, povratak ili proganjanje, dolazak na cilj ili kriva nevjesta, vjenčanje i okrunjenje ili mudrost i ljubav.

Da bi bajka doista privukla dijete, ona ga mora zabavljati, buditi maštu u njemu. Naše kulturno naslijeđe nalazi svoj izraz u bajkama pomoću kojih se prenosi djetetu. Pokušaji analiziranja bajki mogu uništiti samu bajku i njenu čaroliju. Djeca imaju sposobnost da pročitano bajku jednostavno puste da djeluje jer same bajke djetetu pružaju jedinstven doživljaj. Odrasli su tu sposobnost izgubili.

Bajka je (prema Težak, S., Težak D., 1997) sporna vrsta. Kako zbog samog naziva, tako je upitna i njena odgojna uloga u djeteta. Što se tiče naziva, *bajka* je dobila prednost pred gatkom i razdvojila temeljem kriterija čudesnosti tu vrstu od basne i anegdote. Prema tome je bajka svaka priča u kojoj je slika svijeta izgrađena na iracionalnim, nestvarnim i nadnaravnim elementima i iskustvima, priča u kojoj je, baš kao u crtanom filmu, sve moguće (Težak, 1997). Gotovo da nema bajke u kojoj se ne naglašava dobro kao poželjna osobina. Spomenuti autori naglašavaju pretjerano korištenje fizičke ljepote i važnosti posjedovanje iste. Glavni

junaci stižu u predivan dvorac i kao nagradu za svoja junačka djela dobivaju najljepšu ljepoticu za ženu. Tako bježe od mirne svakidašnjice i kreću za ljepotom. Isto tako, druga vrsta bijega je bijeg od siromaštva, tj. bijeg za slavom i bogatstvom. Siromašan starac, pastir ili seljak, redovito u bajkama na kraju biva nagrađen bogatstvom ili dukatima. Neograničena je i čovjekova želja za vječnom mladošću.

Drugi nesporazum proizlazi iz sumnje u odgojnu vrijednost bajke. Navode kako je bajka najprikladnija vrsta za djecu koja im se čita od davnina, no kako upravo djeci ta bajka može biti štetna. Raspravlja se o sadržaju bajki, o likovima zločestih maćeha i opasnih vještica i njihovom negativnom utjecaju na dijete jer u njemu budi osjećaj straha i daljnjih posljedica. Autori koji sagledavaju negativne utjecaje bajki na dijete zgražaju se nad umorstvom Ivice i Marice koji vješticu gurnu u peć, ili time kako vuk pojede Crvenkapicu ili pak zloći maćeha koja Snjeguljicu želi ubiti na sve načine. S druge pak strane, zagovaratelji bajki, pr. Bošković-Stulli (2012), navode kako dijete te okrutne postupke ne doživljava realno te da ih lako podnosi na skroz drugačijoj razini nego odrasli koji o tome promišljaju, posebice zato što je završetak uvijek dobar i sretan. Navodi kako sam iskaz i smisao bajki drugačije doživljavaju djeca, drugačije odrasli koji čitaju, a drugačije pak književno obrazovani pojedinci.

Stavovi glede bajki i njihovih vrijednosti i utjecaja su drugačiji, no sigurno je da ih djeca vole i traže njihovo čitanje. Književno obrazovani pojedinci (odgojitelji) mogu vješto koristiti bajku kao metodički predložak i iz nje djeci donijeti pregršt novih iskustava, znanja i odgojnih vrijednosti.

6.2. ČITANJE SLIKOVNICA

Slikovnica je, prema Hameršak i Zima (2015), umjetnički oblik koji ima svoju funkciju, perspektivu kroz likovnost i verbalnost, tj. trodimenzionalnost. Definirati slikovnicu vrlo je složeno i kompleksno. Da bi se definirala funkcija i svrha slikovnice, sagledavaju se različite perspektive i percepcije kao i sama odgojna uloga. Slikovnica je, kako navode autorice, fizički predmet definiran tekstem i ilustracijom. Ilustracija kreira i određuje slikovnicu, daje joj karakter i smisao. Ilustracija i sam tekst slikovnice knjižni su sadržaj, dok su paratekst i peritekst paratekstualna obilježja.

Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće te je važno da ona bude primjerena i shvatljiva djetetu. Omjer ilustracije i teksta mora biti usklađen s dobi djeteta. Posilović (1986) prema Martinović i Stričević (2011) naglašava upravo važnost kvalitetne slikovnice, primjerene i korisne djetetu te navodi kako takva slikovnica nastaje u interakciji pisca, pedagoga i ilustratora. Danas, u vrijeme kada je djeci dostupan zaista velik broj različitih slikovnica, važno je znati koje su one kvalitetne, koje potiču adekvatan razvoj kod djeteta. Kao što je već navedeno, interakcija izuzetnih stručnjaka u ovom području, pisca (realnog autora koji je kreator poticajnog i dobrog teksta), ilustratora (koji na primjeren i shvatljiv način stvara ilustracije) te pedagoga (koji razumije odgojnu i obrazovnu ulogu kvalitetne slikovnice) ključna je kada govorimo o kvalitetnoj i funkcionalnoj slikovnici.

Slikovnica ima različite funkcije te je njezin utjecaj na dijete vrlo širok. Martinović i Stričević (2011) najvažnijim navode prihvaćanje knjige, učenje različitih vrsta riječi, bogaćenje rječnika, shvaćanje svijeta oko sebe te odnosa u njemu te navode moralnu vrijednost slikovnice. Miljan (2014) navodi i objašnjava informacijsku, iskustvenu, spoznajnu i zabavnu ulogu slikovnice. Informacijska uloga očituje se kroz dječje nalaženje odgovora na teme i pitanja koja ih zanimaju i koja mogu razumjeti. Iskustvena uloga jest što dijete događaje i doživljava iz slikovnice nastoji razumjeti kroz vlastita iskustva koje je doživjelo. Na taj način dijete samo sebi objašnjava zbivanja oko sebe te se može poistovjećivati s likovima iz slikovnica. Spoznajna uloga slikovnice isprepliće se s iskustvenom gdje dolazi do potpunog razumijevanja složenosti zbivanja, novog učenja i otkrivanja, usvajaju se vrijednosti, prihvatljivo ponašanje, odgovornost, tolerancija, inkluzija, multikulturalnost. Zabavna je uloga slikovnice da donosi djetetu razonodu, uživanje i opuštanje.

6.3. ČITANJE PJESMICA, BROJALICA

Izloženost čitanju pjesmica i brojalice u najranijoj dobi ima višestruke pozitivne učinke na razvoj govora te samim time i na predčitačke vještine. Brojalice su, prema Peteh (2003), ključne u razvitku sposobnosti pamćenja kod djece, razvija se slušna percepcija, potiče se kreativnost. Igra riječima koja karakterizira brojalice izuzetno je simpatična djeci te ih većinom vrlo brzo i lako usvajaju i prenose dalje. Spomenuta autorica navodi kako brojalice razvijaju pokret i ritam. Ritam se usvaja i demonstrira ponavljanjem različitih pokreta (primjerice pljeskanjem, lupkanjem koljena, pucketanjem, njihanjem, poskocima...).

Djeca mogu osmišljavati i vlastite brojalice ili nadograđivati postojeće koristeći inspiraciju u svojoj okolini. Ovakvim poticanjem govornih aktivnosti jačaju se kognitivne sposobnosti, širi vokabular te jačaju govorne kompetencije.

Djeca predškolske dobi trebala bi u većoj mjeri biti izložena i čitanju te obradi pjesmica. Pjesmice trebaju biti kvalitetno odabrane i primjerene određenoj dobi djece. Primjerena pjesmica služi kao poticaj i motivacija za razgovor, igru, otkrivanje, slikanje. Odgojiteljeva uloga u odabiru pjesmica je ključna. Odgojitelj djecu može izložiti i složenijim autorima pjesmica, primjerice Luki Paljetku ili Augustu Šenoi, ako posjeduje vještine kao metodičar i zna na koji način djecu izložiti čitanju ovakvih pjesama da to za njih bude razumljivo i korisno. Kompetentan odgojitelj trebao bi kod obrade pjesmice povezivati više razvojnih područja da se dijete razvija i prima informacije cjelovito, uči integrirano. Adekvatnim metodičkim postupcima odgojitelj prenosi određene zamisli, potiče istraživanje, razmišljanje, nudi otkrivanje novih situacija i spoznaja. Svaka obrada pjesmice trebala bi imati ove komponente metodičke obrade: uvod (motivacija za pjesmicu), svoj tijek (glavni dio u obradi, ponavljanje pjesmice uz različite pokrete, koristeći instrumente i sl.) te svoj završetak (primjerice neka igra).

Pjesmice i brojalice su najčešće u rimi, koja je jedan od ključnih elemenata za razvoj predčitačkih vještina te je prema Čudina-Obradović (2003) upravo slušanje i ponavljanje pjesmica u rimi – pamćenje, prepoznavanje i ponavljanje rime važan preduvjet kod fonološkog osvješćivanja.

Pjesmice kojima djeca mogu biti izložena tematski mogu biti pejzažne, domoljubne, ljubavne, šaljive lirske, dijalektalne, socijalne, misaone.

6.4. ČITANJE ZNANSTVENO-POPULARNIH TEKSTOVA

Znanstveno-popularni tekstovi nikako se ne bi trebali zanemarivati u predškolskoj dobi te bi djeca svakako trebala biti izložena i ovakvoj vrsti pisanog teksta. Kako navodi Peti-Stantić (2020), takva vrsta tekstova održava radoznalost i zainteresiranost, nudi spoznaje o različitim zbivanjima i elementima, potiče kritičko promišljanje. Znanstveno-popularni tekstovi posjeduju bogatstvo vokabulara te jezičnih izraza i rješenja, s kojima se djeca možda

ne bi sreća u nekoj drugoj vrsti pisanog teksta. U ovakvim se vrstama teksta stvaraju i pojavljuju riječi intelektualnog vokabulara koje utječu na kognitivni razvoj.

Kod odabira znanstveno-popularnih tekstova također treba pripaziti da budu razumljivi i primjereni dječjoj dobi. Mogu se baviti širokim spektrom tema koje su polje dječjeg interesa. Autorica navodi da mladi, a i djeca predškolske dobi, trebaju čitati popularnoznanstveni žanr te naglašava njihovu veliku ulogu u odgoju i obrazovanju djece.

7. ČITALAČKA PISMENOST

Čitalačka se pismenost, prema Peti-Stantić (2020), svladava od najranije dobi uz početno razumijevanje glasova u riječi, raspoznavanje znakova za glasove, raspoznavanje brojnih značenja riječi, povezivanje riječi u rečenice i rečenica u tekst. Autorica navodi kako je rječnik današnjih generacija sve uži i plići, da koriste sve manji broj riječi u svojoj komunikaciji te da djeca sa sve siromašnijim rječnikom ulaze u obrazovni sustav.

Budinski i Kolar Billege (2022) provode istraživanje o čitalačkoj pismenosti kao prediktoru kulturnog razvoja te nastoje saznati koliko su učenici izloženi različitim oblicima tekstova, jesu li osposobljeni za čitanje, ali još važnije, razumiju li pročitano, jesu li izloženi različitim funkcionalnim stilovima u tekstovima. Sve navedeno ispitivalo se kroz zadatke čitanja teksta i razumijevanje pročitano te se utvrđivalo postoje li statistički značajne razlike između spolova. Dobiveni rezultati ukazuju kako je prosječni postotak riješenosti zadataka iznad 60 % te da postoji statistički značajna razlika u korist djevojčica kod postotka riješenosti zadataka koji zahtijevaju čitanje s razumijevanjem.

Pitanjem čitalačke pismenosti i izloženosti metodički kvalitetnim tekstovima bavili su se brojni istraživači što znači da je problem prepoznat te da se o njemu govori. Sukladno tome, provode se brojni programi i projekti za promicanje čitanja naglas.

Ministarstvo kulture i medija provodi program s ciljem poticanja čitanja od najranije dobi pod naslovom *Rođeni za čitanje*. Programom su obuhvaćeni dječji vrtići, knjižnice i pedijatri. Ciljevi programa su poticanje suradnje i povezivanje svih sudionika na području poticanja

čitanja uz provođenje programa za poticanje čitanja. Mjera 2.1.3. posebno se odnosi na odgojno-obrazovne ustanove: „Sustavno uvoditi u ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja programe i aktivnosti koji pridonose razumijevanju sadržaja pročitanog teksta, proširuju vokabular, razvijaju jezične kompetencije i potiču interes za čitanje“ (Nacionalni program *Rođeni za čitanje*, 2022, str 4). Program *Rođeni za čitanje* osmišljen je po uzoru na Talijane i njegov program *Natti per Leggere*. Italija je začetnik projekata o poticanju čitanja.

Navedena pitanja i mjere glede djelovanja na prepoznati problem nedovoljne izloženosti smislenom čitanju usmjereni su i radu odgojitelja i njegovoj ulozi metodičara koji prvi radi na čitalačkoj pismenosti i potiče ju. Ako odgojitelj nije dovoljno jezično kompetentan, nije dobar govorni model. Ako odgojitelj zbog vlastite nekompetencije ne prikazuje i ne koristi više vrsta tekstova (pjesmice, bajke, znanstveno-popularne tekstove, zagonetke, brojalice, novinarsko-publicistički, poslovice) kao metodičke artefakte, ne djeluje pozitivno na dječji razvoj. Nadalje, ako koristi tradicionalan pristup predavanja umjesto onog suvremenog u kojem su i on i dijete aktivni u čitanju i otkrivanju, također je prepreka.

Odgovitelj je odgovoran izlaže li dijete dovoljno smislenom, strukturiranom čitanju koje potiče razvoj predčitačkih vještina te kasniju čitalačku pismenost.

Kolar Billege i Budinski (2022) navode čitalačku pismenost kao važan čimbenik kulturnog razvoja što je temeljni odgojno-obrazovni cilj. Markočić Dekanić i sur. (2019) prema Kolar Billege i Budinski (2022) definiraju čitalačku pismenost kao sposobnost pojedinca da s lakoćom i učinkovitošću čita tekst, razumije ga i promišlja o njemu te ga vrednuje. Navedeni čimbenici složeni su proces do kojeg se dolazi redovitim izlaganjem čitanju te kasnijem samostalnim čitanjem u kojem je dijete/osoba aktivna. Tako se postaje čitateljem koji s lakoćom prolazi kroz različite funkcionalne stilove, traži informacije, uspoređuje, donosi zaključke, promišlja o kvaliteti i obliku teksta.

Viši cilj svakoga tko je uključen u odgoj i obrazovanje trebao bi biti sustavno djelovanje na unaprjeđenju čitalačke pismenosti kod djece uvažavajući osobne karakteristike i mogućnosti. Svrha dostizanja najviše razine čitalačke pismenosti nije dostizanje najboljih rezultata na testiranjima već kroz strukturirani proces poučavanja stjecati kompetencije funkcioniranja cjelokupnog suvremenog života te osobni spoznajni, kulturni i emocionalni rast.

Peti-Stantić (2020) navodi kako je vrlo dug i težak put kojim se dolazi do čitalačke pismenosti i čitateljske sposobnosti. Zaključuje mišlju kako je čitač svatko, a čitatelj samo onaj koji čita s razumijevanjem te ima sposobnost promišljati o pročitanom te vrednovati napisani tekst.

7.1. PISA I PIRLS ISTRAŽIVANJA

PISA istraživanjem ispituju se matematička, prirodoslovna i čitalačka kompetentnost petnaestogodišnjaka. To je najveće svjetsko istraživanje u području obrazovanja, u kojem sudjeluje i Republika Hrvatska. Ovim se istraživanjem u području čitalačkih kompetencija (koje su predmet i mog istraživanja) nastoji istražiti jesu li petnaestogodišnjaci dovoljno kompetentni za čitanje s razumijevanjem, promišljaju li logički o pročitanom te znaju li vrednovati i analizirati pročitan tekst. Rezultati istraživanja dobar su pokazatelj državi kako stoji po pitanju kompetencija u usporedbi s ostalim državama te koje mjere poduzeti i na koja područja djelovati pri donošenju političkih mjera i odluka s ciljem unaprjeđenja kvalitete obrazovnog sustava. Kompetencije čitalačke pismenosti ispituju se i PIRLS istraživanjima koja su namijenjena učenicima 4. razreda osnovnih škola.

Sukladno Nacionalnoj strategiji poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine provodili su se brojni programi, projekti i istraživanja kojima se poticala i provjeravala čitalačka pismenost. Ministarstvo znanosti i obrazovanja u suradnji s Ministarstvom kulture i medija te Nacionalnim centrom za vanjsko vrednovanje obrazovanja provodili su istraživačke aktivnosti predviđene akcijskim planom Nacionalne strategije poticanja čitanja. Prema istraživanjima (izvor Ministarstvo kulture i medija, PISA istraživanja) čitalačka pismenost Hrvata je značajno ispod prosjeka zemalja EU te je Hrvatska posljednja na listi prema postotku djece koja vole čitati, tj. od svih zemalja sudionica u Hrvatskoj je najveći postotak onih koji ne vole čitati. Ipak, rezultati PIRLS istraživanja iz 2021. zadovoljavajući su i ohrabrujući. Hrvatska je na visokom mjestu po rezultatima PIRLS testova, no zabrinjava činjenica da u Republici Hrvatskoj svaki peti petnaestogodišnjak ne dostiže razinu osnovne čitalačke pismenosti, tj. da, s druge strane, samo 5 % učenika dostiže najviše razine čitalačke pismenosti (izvor: https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/NICP_Izvjestaj_2023..pdf). U sva četiri ciklusa PISA istraživanja rezultati učenika su ispod prosjeka.

Ovi konkretni rezultati poticaj su svakome tko je uključen u odgoj i obrazovanje djece da njeguje kulturu čitanja te stavi veliki fokus na aktivnosti kojima se potiče čitalačka pismenost.

8. PROJEKTI I PROGRAMI ZA PROMICANJE ČITANJA NAGLAS

Konvencijom o pravima djeteta UN-a ističe se temeljno pravo svakog djeteta (neovisno o pripadnosti, vjeri, kulturi i drugim obilježjima) na slobodu, nesmetan razvoj svih potencijala te otvoren pristup informacijama. Prema navodima Čunović i Stropnik (2016) za cjelokupno dobro funkcioniranje svih sustava u neposrednoj okolini djeteta važno je partnerstvo. Partnerstvo između obitelji, odgojno-obrazovnih ustanova, knjižnica i pedijatarata omogućava djetetu preduvjete za razvijanje interesa za čitanje te razvoj svijesti o važnosti aktivnog čitanja. Autorice ističu važnost obiteljskog okruženja gdje se uz educirane i savjesne roditelje koji provode zajedničko vrijeme s djetetom u aktivnostima čitanja naglas djeluje vrlo pozitivno na cjelokupni spoznajni razvoj djeteta. Prikazuju istraživanje Stričević i Jelušić (2011) iz kojeg se prema dobivenim rezultatima iščitava važnost poticajnog obiteljskog okruženja jer na naviku čitanja kod djece i mladih velik utjecaj imaju čimbenici poput okruženosti tiskanim sadržajima, broj knjiga u vlastitom kućanstvu te čitalačke navike odraslih članova obitelji. Autorice navode i veliku važnost knjižnica koje također sudjeluju u brojnim projektima i programima na ovu temu. Svaka država, pa tako i Republika Hrvatska, ima jedinstvenu i drugačiju situaciju, no većina ima isti cilj – poticanje rane pismenosti te razvoj kulture čitanja kroz ranu izloženost čitanju.

8.1. PROGRAMI ZA POTICANJE ČITANJA NAGLAS U SVIJETU

Uobičajena je praksa u svijetu da odgojno-obrazovne ustanove i dječje knjižnice surađuju na lokalnoj ili nacionalnoj razini. Bez knjižnica i knjižara brojne se kampanje ne bi mogle realizirati te je važno naglasiti njihovu ulogu. Autorice Čunović i Stropnik (2016) prikazuju projekte, programe i kampanje pojedinih zemalja koji nude podršku obiteljima te potiču ranu pismenost i razvoj predčitačkih vještina kroz izlaganje smislenom čitanju. Navode britanski program *Born to Read* koji je nastao u sklopu rada dobrotvorne ustanove Beanstalk. Nastao je zbog rezultata brojnih istraživanja koji su ukazivali da djeca koja ne steknu čitateljske sposobnosti u najranijoj dobi ili tijekom osnovne škole kasnije imaju manju razinu pismenosti što utječe na daljnje školovanje pa i zaposlenje. Nadalje, spomenuta je zaklada *Stiftung Lesen* koja je razvila brojne projekte u Njemačkoj. Projekti su pod pokroviteljstvom predsjednika, sadrže istraživanja, pružaju edukaciju te potiču suradnju vrtića, škola, knjižnica

i medija. Poljska zaklada *All of Poland Reads to Kids Foundation* u svom radu njeguje važnost emocionalnog zdravlja djeteta te podiže svijest o važnosti svakodnevnog čitanja djeci. Provode edukativne programe kojima se promiče čitanje od najranije dobi. Program *Born to Read, Read to Bond* provodi se u Singapuru. Program je osmišljen i realiziran u suradnji Odbora nacionalne knjižnice i Ministarstva razvitka zajednice i sporta. Ideja je nastala kao odgovor na rezultate istraživanja koji su pokazali da je mali postotak djece posjetitelj knjižnice već da često roditelji posuđuju knjige bez da djecu vode u knjižnice. Cilj programa je povezivanje roditelja i djece uz poticanje na provođenje vremena u prostoru knjižnice uz biranje i posudbu knjiga, razgovor, druženje, zajedničku razonodu i edukaciju. Program uključuje djecu od najranije dobi – još u rodilištu roditelj može predbilježiti dijete te ono dobiva člansku iskaznicu. Talijanski nacionalni projekt *Natti per leggere* zajednički provode Udruga pedijatarata, Udruga talijanskih knjižnica i Centar za dječje zdravlje. Kako navode ranije spomenute autorice, projekt je organiziran i provođen na lokalnim razinama te je prilagođen potrebama i mogućnostima lokalne zajednice. Cilj mu je obuhvatiti što veći broj djece. U sklopu projekta izrađuju se brošure i vodiči za roditelje o važnosti i temeljima čitanja, odabiru se i izrađuju popisi primjerenih knjiga, knjige se dodjeljuju djeci.

Po uzoru na talijanski program za poticanje čitanja nastali su i brojni drugi u ostalim zemljama Europe, pa tako i hrvatski projekt *Rođeni za čitanje*. U Hrvatskoj se osim projekta *Rođeni za čitanje* provode i brojni drugi programi i projekti koji njeguju cjelokupan pravilan razvoj te omogućuju pristup različitim vrstama umjetnosti i kulture kroz poticanje mladih na razumijevanje i usvajanje elemenata iz područja kazališta, književnosti, glazbe i plesa.

8.2. PROGRAMI ZA POTICANJE KULTURNE OSVIJEŠTENOSTI TE ČITANJA NAGLAS U HRVATSKOJ

8.2.1. RUKSAK (PUN) KULTURE

Ruksak (pun) kulture nacionalni je program kojim se potiče kulturno izražavanje te razvijaju kompetencije kulturne svijesti od djetinjstva. Program je nastao u suradnji Ministarstva kulture i Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Cilj programa je priprema, organizacija i provedba različitih aktivnosti prilagođenih određenom uzrastu kroz uključivanje djece iz vrtića i škola koje su udaljenije te imaju manje mogućnosti za sudjelovanje u nekim kulturnim događanjima. *Ruksak* djeluje od 2013. godine kada se predstavio na 6. Festivalu dječje knjige Monte Librić u Puli. Sam naziv simbolizira neki put, putovanje koje ruksak prolazi. Ruksak pak predstavlja predmet koji služi za prenošenje određenih stvari, onih najpotrebnijih i najvažnijih koje nosimo sa sobom. U ovom slučaju u ruksak spremamo kulturu, najvažnije stvari u približavanju iste potičući razvoj senzibiliteta kod djece i mladih. U sklopu programa djeluju educirani pojedinci, školovani umjetnici iz područja glazbe, filma, književnosti, plesa te studenti umjetničkih akademija pod mentorstvom svojih profesora.

Kod odabira programa koje će *Ruksak* prenositi važno je da sadržaji budu usklađeni s ciljevima Nacionalnog kurikulumu te da sadrže visoku kulturno-umjetničku kvalitetu. Ostali kriteriji koji su važni kod osmišljavanja programa koji će biti predstavljen su uvjeti koji će dočekati izvođače (veličina prostora, prilagodba rekvizita) i mogućnost ponavljanja programa u sredini u kojoj je predstavljen. Kod posjeta odgojno-obrazovnoj ustanovi umjetnička organizacija prikazuje svoj dio programa te zatim i djeca aktivno sudjeluju kroz likovne, plesne ili književne radionice. *Ruksak (pun) kulture* oduševljava djecu diljem Republike Hrvatske te je nedavno proslavio i svoj 10. rođendan.

(izvor: <https://min-kulture.gov.hr/ruksak-pun-kulture-16272/o-programu/9250>)

8.2.2. KAMPANJA „ČITAJ MI!“

Kampanja *Čitaj mi!* osnovana je s ciljem promicanja čitanja djeci. Njeni su organizatori i temeljni začetnici Hrvatsko knjižničarsko društvo, UNICEF, Hrvatsko pedijatrijsko društvo, Hrvatsko čitateljsko društvo, Hrvatsko logopedsko društvo te Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti. Kampanja je počela s djelovanjem 2013. godine te je pod pokroviteljstvom Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Svrha kampanje je poticanje roditelja na kontinuirano čitanje od najranije dobi kako bi čitanje naglas postala svakodnevna zajednička aktivnost u obitelji. Kampanja ističe važnost suradnje između pedijataru, knjižničara, logopeda, odgojitelja kako bi svaka obitelj bila upoznata s važnošću čitanja za djecu te kako bi svako dijete bilo izloženo čitanju naglas velikog broja kvalitetnih knjiga. Kampanja nastoji potaknuti roditelje na veću uključenost u knjižnicu te češće posjete i posuđivanje knjiga s djecom. U sklopu kampanje održana su brojna događanja, izložbe, radionice, predavanja. Organizirane su zajedničke aktivnosti čitanja na trgovima, u parkovima, u knjižnicama, u bolnicama. Organiziran je i natječaj prikupljanja fotografija i snimaka zajedničkih čitalačkih aktivnosti u kućanstvu. Prikupljale su se i darivale slikovnice, a cjelokupnu ideju su podržali i priključili su se i brojni glumci, političari, liječnici, pisci. UNICEF je osigurao velik broj slikovnica, bojica i bojanki za djecu koja žive u obitelji slabijeg socioekonomskog statusa ili u malim mjestima daleko od knjižnica ili kulturnih događanja.

Moto ove kvalitetne i vrijedne kampanje je: „Knjige za svu djecu - sva djeca imaju pravo na pristup slikovnicama i knjigama, svakom djetetu treba omogućiti da mu se čita i razvijanje uz čitanje!“

(izvor: <https://www.citajmi.info/kampanja/>)

8.2.3. „ROĐENI ZA ČITANJE“

Nacionalni program poticanja čitanja od najranije dobi *Rođeni za čitanje* provodi Ministarstvo kulture i medija u suradnji s Ministarstvom zdravstva te uz podršku Hrvatskog društva za socijalnu i preventivnu pedijatriju i Hrvatskog pedijatrijskog društva. Predstavljen je 2021. godine, u godini čitanja. Trajanje provedbe programa je od 2023. do 2030. godine. Glavni cilj ovakve vrste programa je doprinos razvoju čitalačkih kompetencija te promocija važnosti kulture čitanja od najranije dobi. Kao što je već i ranije spomenuto, nastao je po uzoru na talijanski program *Natti per leggere*, koji je definiran istim ciljevima koji vode razvoju djetetovih čitalačkih navika. Program nastoji uspostaviti sustav za podršku djetetu u razvoju čitateljskog mozga u digitalnom svijetu, o važnosti čitanja iz užitka te njegovim višestrukim pozitivnim učincima na cjelokupni razvoj individue, ali i društva općenito. Inicijatori nacionalnog programa na čelu s prim. mr. sc. Marijom Radonić i prof. Majom Zrnčić ističu kako će nastojati tijekom višegodišnjih projekata i aktivnosti promicati čitanje od najranije dobi te tako doprinijeti razvoju čitateljske pismenosti u Republici Hrvatskoj uz aktivnu ulogu pedijataru te podršku odgojitelja i knjižničara. Programom se prvenstveno cilja na pedijatre i njihovu ulogu na sistematskim pregledima gdje će odvojiti nekoliko minuta da upute roditelje o svim benefitima koje čitanje pruža, da pročitaju slikovnicu zajedno s roditeljem i djetetom te da djetetu poklone slikovnicu. Slikovnice su osmišljene sukladno dobi djeteta, te svako dijete dobiva slikovnicu sa šest mjeseci, godinu i pol, tri i pet godina. Prva slikovnica koju dijete dobiva jest *Bebe su super* (Ivana Guljašević Kuman i Bruno Kuman), zatim u dobi od godine i pol dijete dobiva slikovnicu *Moj medo* (Ivana Musić), za dob od tri godine namijenjena je slikovnica *Što sve danas moram napraviti* (Ivana Guljašević Kuman), a za dob od pet godina *Sve mogu sam/sama* (Ivana Guljašević Kuman). U sklopu promicanja važnosti te pružanja podrške i jačanja kapaciteta pedijataru, održavane su edukacije i radionice diljem Republike Hrvatske.

Naglasak na vještinu čitanja kao temelj postojanja ljudskog roda fokus je mjera i akcija Ministarstva kulture i medija jer, kako i sami navode, čitalačka pismenost nudi veće mogućnosti u daljnjem obrazovanju, povezana je sa sklonošću cjeloživotnog učenja/školovanja, utječe na sudjelovanje u politici i društvu, ključan je čimbenik pri mobilnosti, kvaliteti rada te utječe na gospodarski rast zemlje. (izvor: <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/donesen-program-rodjeni-za-citanje-nacionalni-program-poticanja-citanja-djeci-od-najranije-dobi/23680>).

9. ISTRAŽIVANJE O VAŽNOSTI RANE IZLOŽENOSTI SMISLENOM ČITANJU

9.1. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj provedenog istraživanja bio je kroz intervju s koordinatoricom Nacionalne strategije poticanje čitanja iz Ministarstva kulture i medija, gospođom Majom Zrnčić, saznati što više o *Nacionalnom programu poticanja čitanja djeci od najranije dobi* pod nazivom *Rođeni za čitanje*. Moje diplomsko istraživanje temelji se na promicanju važnosti o početku čitalačke pismenosti u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Predmet istraživanja je pitanje koliko odgojitelji djecu izlažu smislenom, metodički strukturiranom čitanju te kako program *Rođeni za čitanje* može biti podrška odgojiteljima i cijelom sustavu u promicanju kulture čitanja.

9.2. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Kroz intervju s gospođom Zrnčić vodila sam dijalog o sljedećim temama/pitanjima važnim za ovo istraživanje:

1. Proučavajući rezultate PISA i PIRLS testova, neki su mi postotci privukli posebnu pažnju.

Prema istraživanjima čitalačka pismenost Hrvata je značajno ispod prosjeka zemalja EU te je u Hrvatskoj (od svih zemalja sudionika istraživanja) najveći postotak djece koja ne vole čitati. Ipak, rezultati PIRLS istraživanja iz 2021. zadovoljavajući su i ohrabrujući. Hrvatska je na visokom mjestu po rezultatima PIRLS testova, no zabrinjava činjenica da u Republici Hrvatskoj svaki peti petnaestogodišnjak ne dostiže razinu osnovne čitalačke pismenosti, tj. da, s druge strane, samo 5 % učenika dostiže najviše razine čitalačke pismenosti.

(Izvori: https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/NICP_Izvjestaj_2023..pdf,
<https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/donesen-program-rodjeni-za-citanje-nacionalni-program-poticanja-citanja-djeci-od-najranije-dobi/23680>)

U sva četiri ciklusa PISA istraživanja rezultati učenika su ispod prosjeka.

Kako Vi komentirate ove rezultate? Smatrate li da smo se kao društvo ipak previše distancirali od kvalitetnih, smislenih, antologijskih tekstova? Što je, prema Vašem mišljenju, razlog tome? Na kojim smo područjima zakazali, a gdje su ipak vidljivi pozitivni pomaci i poticajni rezultati?

2. Na rezultate kojeg biste se istraživanja Vi posebno osvrnuli, koja su Vas iznenadila u pozitivnom ili pak negativnom smislu? U kojim su kategorijama Hrvati iznad, a u kojim ispod prosjeka EU? Znaju li naši školarci dekodirati pročitani tekst, kakve su im čitalačke navike, znaju li pronaći, tumačiti i objediniti podatke u tekstu, koliko im je bogat vokabular, jesu li dovoljno izloženi različitim funkcionalnim stilovima?
3. Prvi koji dijete uvode u svijet pisanog teksta su roditelji, ali i odgojitelji koji bi kao kompetentni i educirani pojedinci trebali poticati čitanje i promišljanje o pročitanoj od najranije dobi. Imate li iskustva s odgojiteljima te smatrate li da su dovoljno svjesni i kvalitetni u promicanju navedenog?
4. Program *Rođeni za čitanje* izvrsno je osmišljen projekt, kako je došlo do cjelokupne ideje te kako je tekla realizacija?
5. Kakva je Vaša međunarodna suradnja, primjerice s Talijanima koji su začetnici programa *Natti per Leggere*? Kako je u ostalim zemljama EU, prakticiraju li i provode li slične programe potičući čitalačku pismenost? Održavate li neke zajedničke edukacije?
6. Koliko su programi *Natti per Leggere* i *Rođeni za čitanje* slični u postavljenim ciljevima, a koje su razlike?
7. Ovim se programom nastoji stvoriti i mreža pedijatara koji bi na taj način također dobili važnu ulogu u promicanju ranog čitanja. Kako su tekle edukacije i radionice, jesu li se uključili? Kakva su njihova promišljanja?
8. Vratimo se na odgojno-obrazovne ustanove, koji su ključna i neizostavna skupina u provedbi ovakvih programa. Smatrate li da su dovoljno zainteresirani i uključeni u program? Koji bi bio Vaš savjet za njih?

9. Kakvo je stanje po županijama? Jesu li programom obuhvaćene sve županije? Kakva je situacija u Varaždinskoj županiji?
10. Je li u planu i veća povezanost s fakultetima, posebice s Učiteljskim? Može li se ostvariti, je li potrebno više kolegija koji bi osposobljavali metodičare u ovom polju? Treba li više poticati cjeloživotno aktivno učenje odgojitelja?
11. Odabrane su četiri slikovnice, metodički artefakti, s kojima se svako dijete treba susresti u dobi od 6 mjeseci do 7 godina. Svaka slikovnica je primjerena za dijete određene dobi te može poslužiti kao odličan metodički predložak i odgojitelju u njegovom odgojno-obrazovnom radu. Koji su bili kriteriji odabira slikovnica?

9.3. *METODA RADA, OPIS PRISTUPA ISTRAŽIVANJU*

Istraživanju je pristupljeno korištenjem kvalitativne metodologije. Provedeno je dana 27. svibnja 2024. godine u prostoru Ministarstva kulture i medija. Intervju je snimljen audiouređajem. U prostoriji su boravile gospođa Maja Zrnčić, dr. sc. Vesna Budinski, izv. prof., te studentica Patricija Krsnik.

9.4. *PITANJA ISTRAŽIVAČKE ETIKE I REFLEKSIVNOSTI ISTRAŽIVAČA*

Poštujući etički kodeks, posebice u dijelu pravednosti, autonomije, iskrenosti i tolerantnosti, istraživanju pristupam s puno poštovanja prema ispitanici te uz pokazivanje zainteresiranosti o temi. Prema dogovoru s ispitanicom, dijalog je snimljen. Ispitanica je obaviještena kako će se odgovori ovog intervjua koristiti isključivo za pisanje diplomskog rada. Dijalog je protekao ugodno.

9.5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U narednim će stranicama biti interpretirani odgovori gospođe Zrnčić na prethodno spomenuta istraživačka pitanja.

1. Kako Vi komentirate rezultate PISA i PIRLS istraživanja? Smatrate li da smo se kao društvo ipak previše distancirali od kvalitetnih, smislenih, antologijskih tekstova? Što je, prema Vašem mišljenju, razlog tome? Na kojim smo područjima zakazali, a gdje su ipak vidljivi pozitivni pomaci i poticajni rezultati?

Ispitanica navodi kako je u PIRLS istraživanjima potvrđeno kako su učenici od prvog do četvrtog razreda izvrsni čitatelji u smislu razumijevanja tekstova te su sukladno tome i rezultati dobri, no navodi kako dječji stavovi o čitanju nisu zadovoljavajući te da ih kao društvo ne razvijamo kao čitatelje i kao one osobe koje bi trebale zavoljeti čitanje, a upravo je ta sklonost prema čitanju najvažniji čimbenik koji utječe na dobre rezultate. Bez sklonosti prema čitanju, navodi ispitanica, nema dobrih rezultata ni na ispitima ni u čitalačkoj pismenosti. U toj bi dobi trebalo utjecati više na afektivnoj komponenti, stavovima i navikama djece kao čitatelja. Smatra kako se nismo distancirali od kvalitetnih, smislenih, antologijskih tekstova i da ih ima dovoljno u kurikulumu. Razlog lošim rezultatima je, ističe gospođa Zrnčić, u tome što ih nitko ne shvaća ozbiljno. Svaki put kada se PIRLS i PISA objave, rezultati se objave možda dva puta u vijestima, a zapravo resorna ministarstva i agencije za odgoj i obrazovanje uopće ne uzimaju za ozbiljno rezultate. Ako je situacija takva, rezultati loši, posebice PISA testova, ciljevi i mjere bi trebali biti konkretniji. Spominje druge zemlje, primjerice Njemačku koja je jako ozbiljno shvatila PISU te u razmaku od četiri godine, od jednog do drugog testiranja postigla velike pomake. Kod nas rezultati PIRLS jesu zadovoljavajući, no trebalo bi se više posvetiti rezultatima PISA testova gdje se godinama ne vide nikakvi pomaci. Navodi i primjere odraslih koji također u slobodno vrijeme ne čitaju ono što nije polje njihovih interesa, ali smatra kako je problem kurikuluma što su ponuđeni novi naslovi djela, no ostavljeni su i stari. Učitelji su po inerciji takvi da često nisu spremni za nešto novo, nov način rada ako im je dostupan i stari, već isprobani način.

2. Na rezultate kojeg bi se istraživanja Vi posebno osvrnuli, koja su Vas iznenadila u pozitivnom ili pak negativnom smislu? U kojim su kategorijama Hrvati iznad, a u kojim ispod prosjeka EU? Znaju li naši školarci dekodirati pročitani tekst, kakve su im čitalačke navike, znaju li pronaći, tumačiti i objediniti podatke u tekstu, koliko im je bogat vokabular, jesu li dovoljno izloženi različitim funkcionalnim stilovima?

Prema izjavama ispitanice pozitivni su i vrijedni rezultati PIRLS testova koji su, kako ponovno ističe, vrlo zadovoljavajući. Rezultati desetogodišnjaka u prvome provedenome PIRLS istraživanju bili su iznadprosječni u čitalačkoj pismenosti te je Hrvatska zauzela visoko osmo mjesto. U PISA testovima su postignuća učenika ispod razine 2 koja je osnovna razina kompetencija u području čitalačke pismenosti. I upravo je tu problem na koji se treba usmjeriti i gdje treba djelovati kako bi rezultati istraživanja petnaestogodišnjaka također došli na višu razinu.

Ističe kako djeca nisu dovoljno izložena različitim funkcionalnim stilovima. Čitaju književne tekstove koji su dio kurikuluma, no tekstove koji su administrativni vrlo rijetko. Znanstveno-popularni stil nalazi se u kurikulumu, no velik je problem u istraživanjima PISA i PIRLS da učenici nemaju sposobnost čitanja grafikona. Ističe kako je to vrlo važno pitanje te nastavlja kako učenici kada dobiju uputu za sastavljanje nečeg (primjerice žarulje), ne razumiju jer se ne susreću s takvim stvarima i jednostavno se ne snalaze. Spominje i djecu koja nisu dovoljno zainteresirana, naziva ih oklijevajućim čitateljima, te ističe kako je problem što se njima ne posvećuje dovoljno, ne motivira ih se. Smatra kako je dječji vokabular sve slabiji te da im je teško kritički promišljati te tumačiti i objediniti podatke u tekstu.

3. Prvi koji dijete uvode u svijet pisanog teksta su roditelji, ali i odgojitelji koji bi kao kompetentni i educirani pojedinci trebali poticati čitanje i promišljanje o pročitanim od najranije dobi. Imate li iskustva s odgojiteljima te smatrate li da su dovoljno svjesni i kvalitetni u promicanju navedenog?

Ispitanica ističe kako smatra da su odgojitelji posljednji snažan oslonac i čvrsto uporište ne samo poticanja čitanja nego i uopće kulturnog i umjetničkog odgoja i obrazovanja. Navodi kako se još jedino u vrtićima s djecom dovoljno pjeva, crta, dovoljno im se čita. Djeca tu ne uče iz slikovnica na način da upamte i samo ponavljaju navedeno već uče prirodno, iz iskustva sa svojim odgojiteljima. Vrtići su

vrlo vrijedan i dragocjen dio odgoja i obrazovanja. Smatra kako će se nadalje i u spomenutom programu *Rođeni za čitanje* okrenuti upravo vrtićima. Odgojiteljice definira kao one koje još uvijek imaju izrazitu volju te su vrlo motivirane i veseli ih rad i boravak s djecom. Spominje i roditelje koji su u predškolskoj dobi također još uvijek zainteresirani da nešto s djecom naprave, istraže, pročitaju. Kompetentni odgojitelji partneri su roditeljima za dobrobit djece. Kasnije, u školi, roditelji su usmjereni na ocjene te ih ne zanima na koji način dijete dolazi do spoznaje, zašto je važno da čitaju, zašto je važno da vježbaju, da pjevaju. Naglasak je, kako tvrdi gospođa Zrnčić, na krajnjem rezultatu, a ne na putu koji vodi do tog cilja i koji pruža puno više od same konačne ocjene.

Važno je ojačati odgojitelje, Ministarstvo kulture im treba omogućiti edukacije i informacije iz Europe i svijeta koje im nisu dostupne. Navodi kako su se već i održavale od strane Ministarstva edukacije *online* i uživo putem skupova gdje su predavali vanjski predavači, a održavat će se i dalje u većem broju. Navodi kako je impresionirana onime sa čime se dosad susrela u radu odgojitelja. Posebno je se dojmio primjer kada su organizirali Interliber kada Interlibera nije bilo zbog Covid pandemije, te njihova sudjelovanja na različitim skupovima, njihovih samostalnih izlaganja, uključenosti u suživot lokalne zajednice itd. Spominje i vrtiće koji djeluju na stranim jezicima te su djeca izložena čitanju na engleskom, njemačkom, talijanskom jeziku. Odgojitelji rade čuda te je vrijedno u njih ulagati, ističe Zrnčić. Svaka je suradnja i rad s odgojiteljima iznimno veseli.

4. Program *Rođeni za čitanje* izvrsno je osmišljen projekt, kako je došlo do cjelokupne ideje te kako je tekla realizacija?

Do cjelokupne ideje je došlo je prije 15 godina kada je pedijatrica Marija Radonić iz Dubrovačko-neretvanske županije pokrenula program *Rođeni za čitanje* prema istoimenome talijanskom programu *Natti per leggere*. Talijani su dijelom i financirali taj program te omogućili i slikovnice koje su se prevele na hrvatski jezik i dijelile po ordinacijama Dubrovačko-neretvanske županije. Program poticanja čitanja od najranije dobi zatim se podiže na nacionalnu razinu što je jako korisno i važno. Ispitanica objašnjava zašto se s projektom ciljano okreće prema pedijatrijskim ordinacijama, a ne primjerice prema rođilištima, knjižnicama, vrtićima. Za početak, doktorica Radonić, koja je dio projektnog tima, iznijela je činjenice zašto ne ciljati

prema rodilištima. Ispitanica navodi kako su, prema riječima doktorice, mame u rodilištima fokusirane na to kako će dijete provesti prve dane te na njegove osnovne fiziološke potrebe, a ne na to hoće li čitati. To nije pravo vrijeme da se majke s time susreće te misli da one neće ozbiljno o tome promisliti u tom trenutku. Oni kod kojih sva djeca dolaze, bez obzira na socioekonomski ili obrazovni status, jesu pedijatri. Otežavajuća je okolnost što je pedijataru premalo te što su preopterećeni brojem pacijenata i ponekad ih je teško u tom smislu angažirati. Navodi kako se ipak od pedijataru ne traži jako velik angažman, nekoliko minuta prilikom sistematskih pregleda što može puno značiti.

Prema Eurostatovom istraživanju iz 2017. godine postotak djece u dobi 3 – 6 godina koja su upisana u vrtićki program je 46 %. To je premali postotak da se projektom usmjerava samo na vrtiće jer je na taj način obuhvaćeno samo pola od ukupne populacije djece. S pedijatrima se obuhvate sva djeca. Godišnje se rodilo 36 000 djece kada se s programom krenulo, a sada je već brojka na 33 000 i svake se godine smanjuje. Postotak uključenosti u vrtiće je također različit prema različitim jedinicama lokalne samouprave; što su siromašnije, obuhvat je manji, dok je u Zagrebu i drugim većim gradovima i postotak veći. Prema ovim postupcima uključenosti djece, Republika Hrvatska je među najgorima u Europi, niže je primjerice Poljska po obuhvatima u vrtićima. Obuhvat je niski pa je bilo jasno da su pedijatri ti te su se odlučili za njih i uspjeli preko 50 % pedijataru uključiti te se, kako navodi, misija nastavlja. Cilj je uključiti što više pedijataru kako bi bilo uključeno i što više djece.

5. Kakva je Vaša međunarodna suradnja, primjerice s Talijanima koji su začetnici programa *Natti per Leggere*? Kako je u ostalim zemljama EU, prakticiraju li i provode li slične programe potičući čitalačku pismenost? Održavate li neke zajedničke edukacije?

Ministarstvo kulture i medija surađuje s Talijanima te su sudjelovali i na dva simpozija u Republici Hrvatskoj. Talijanski način realizacije programa je sasvim drugačiji. U Republici Hrvatskoj tiskane su slikovnice čiji su tekst pisali i koje su ilustrirali hrvatski autori. Ideja je da slikovnice dobiju sve bebe i sva djeca na način da četiri puta (od 6 mjeseci do 7 godina) na četiri sistematska pregleda pedijatri govore i razgovaraju zašto je čitanje važno za dijete, zašto je važno čitati djetetu, zašto je važno čitati bebi od najranije dobi te da poklone slikovnicu sukladno dobi djeteta. Talijani

rade na način da preporučuju slikovnice, slikovnice nisu besplatne, radi se o preporukama. Talijani su dobri u suradnji te pomažu puno svojim iskustvom, naveli su što funkcionira, što ne funkcionira. Talijani navedeni program provode više od 20 godina te su u tom periodu za 20 % povećali čitateljske navike djeci. I ostale zemlje Europe provode slične programe sa slično ili isto postavljenim ciljevima. Čitateljska pismenost nešto je u što se mnogo ulaže diljem Europe te se različitim nacionalnim i lokalnim programima, projektima i kampanjama ostvaruje suradnja s knjižnicama, školskim i predškolskim ustanovama te samim roditeljima koji su uz djecu ciljana skupina. Uz educirane roditelje dijete ostvaruje najveće dobrobiti.

6. Osim spomenutih razlika, što biste još naveli o programima *Natti per Leggere* i *Rođeni za čitanje*? Jesu li slični u postavljenim ciljevima, a koje su ipak još razlike?

Uz spomenute razlike, navela bih još to da Talijani nisu orijentirani prema pedijatrijskim ustanovama te ne održavaju suradnju s njima, već su usmjereni odgojno-obrazovnim ustanovama te radionicama i edukacijama za odrasle. Diljem Europe pedijatrijske ustanove su zapravo rijetkost, primjerice u Engleskoj postoje unutar bolnica klinički centri, a za sve ostalo vodi se djecu doktorima opće prakse.

U hrvatskom programu cilj je nacionalno, široko obuhvatiti svu djecu, sve bebe bez obzira na to gdje žive i kakvog su statusa. Naredni cilj je stvoriti i županijske timove koji bi imali jednog pedijatra, jednog odgojitelja i jednog knjižničara koji bi bili volonteri te u svojoj županiji pokretači aktivnosti.

7. Ovim se programom nastoji stvoriti i mreža pedijatara koji bi na taj način također dobili važnu ulogu u promicanju ranog čitanja. Kako su tekle edukacije i radionice, jesu li se uključili? Kakva su njihova promišljanja?

Ispitanica navodi kako je zadovoljna suradnjom te angažiranošću i motiviranošću pedijatara. Informativne radionice za pedijatre održavale su se diljem Republike Hrvatske gdje su bili pozvani pedijatri, knjižničari i odgojitelji kako bi im se predstavio program, njegovi ciljevi i svrha. Spominje velik broj pacijenata kod pedijatara, no izračunato je da je dovoljna jedna minuta da pedijatar svojim autoritetom kaže tri-četiri rečenice o tome zašto je čitanje važno i kako će dijete

postati i bolji učenik te koje sve benefite ima ako će mu se čitati, što i istraživanja pokazuju.

Edukacije su uspješno održane u svim županijama, osim Krapinsko-zagorske i Zadarske, gdje je također u planu održati ih. Split je obuhvaćen velikim kongresom u Dubrovniku gdje je sudjelovao velik broj splitskih pedijatara. Posljednje je edukacija održana u Rijeci. Svugdje su pedijatri bili vrlo uključeni i susretljivi te je Zrnčić zadovoljna njihovim cjelokupnim angažmanom.

8. Vratimo se na odgojno-obrazovne ustanove, koji su ključna i neizostavna skupina u provedbi ovakvih programa. Smatrate li da su dovoljno zainteresirani i uključeni u program? Koji bi bio Vaš savjet za njih?

Predškolske ustanove pokazuju interes za ovakve programe, neki vrtići i sami zovu te izrađuju različite kućice za knjige, izrađuju vlastite knjige te zovu na promocije. *Rođeni za čitanje* nije fokusiran na predškolske ustanove te nije namijenjen direktno njima, no pokazuju interes i cilj ih je što više uključiti u daljnje planove i projekte. Također, i niži razredi osnovnih škola još pokazuju zainteresiranost, no stariji uzrasti vrlo malo. Učitelji potiču djecu na čitanje, ali to je negdje izgubljeno i nije im na taj način stalo da se djecu zainteresira za čitanje. Važno je gradivo, ispiti, testovi i tu je fokus. Navike čitanja stječu se puno ranije, upravo se zato promovira čitanje naglas od najranije dobi. Ako se temelji postave u najranijem djetinjstvu, ta je vještina, taj je interes unutra u djetetu.

9. Kakvo je stanje po županijama? Jesu li programom obuhvaćene sve županije? Kakva je situacija u Varaždinskoj županiji?

Programom su obuhvaćene sve županije, redovito ih se obavještava o svemu putem *mailova*. U svim županijama, osim spomenute Krapinsko-zagorske i Zadarske, i osobno su održane edukacije od strane Ministarstva kulture i medija. Održana su i dva pedijatrijska kongresa na kojima je program također predstavljen, a tamo su bili pedijatri iz cijele Hrvatske pa se čulo o programu i tim putem. U Varaždinskoj županiji program je također predstavljen te je trenutno uključeno također više od 50 % pedijatrijskih ordinacija.

10. Je li u planu i veća povezanost s fakultetima, posebice s Učiteljskim? Može li se ostvariti, je li potrebno više kolegija koji bi osposobljavali metodičare u ovom polju? Treba li više poticati cjeloživotno aktivno učenje odgojitelja?

Postojala je ideja, kako navodi ispitanica, da se surađuje s Učiteljskim fakultetom koji bi osigurao zainteresirane studente volontere da čitaju po pedijatrijskim ustanovama ili bolnicama. Ideja nije zaživjela jer je trenutno teško ostvariva, no svakako je važno motivirati u ovom području i same studente.

Na temu cjeloživotnog učenja navodi kako se jedino kroz cjeloživotno učenje rezultati mogu postići. Dodatne edukacije, programe i školovanja odgojitelji i učitelji ne bi trebali shvatiti kao dodatno opterećenje. Važno je jer živimo u vremenu svakodnevnih promjena te, ako hoćemo nešto napraviti, moramo slijediti te promjene. Primjerice, naše mišljenje o videoigrama može biti loše, no mi se moramo suočiti s time da ih djeca vole. Ministarstvo je nedavno objavilo i priručnik o videoigrama iz razloga da ih se odgojitelji, a posebice učitelji ne boje. Da se ne boje izazova koji su im nepoznati nego da to iskoriste na najbolji način kao svojevrsni alat da pridobiju djecu. Primjerene videoigrice imaju benefite, pružaju izazove, stalno nude nešto novo, djeca stalno moraju nešto rješavati i to rade zajedno, suradnički, jačajući i socioemocionalne odnose. Ako osobe u odgojno-obrazovnom sustavu i same nisu educirane upravo o tim promjenama kojima smo svakodnevno okruženi, ne mogu ih iskoristiti na način da djeca dobiju maksimum od njih. Tu se očituje važnost cjeloživotnog rada na sebi, na svojoj profesiji. Bez cjeloživotnog obrazovanja ne možemo, ljudi koji ne rade na sebi zapeli su u vremenu i prostoru i ne mogu razumjeti što i o čemu djeca govore, na koji način misle, što je polje njihova interesa te čime se sve služe. Moramo biti u toku kako bismo bili bolji u svom poslu.

11. Odabrane su četiri slikovnice, metodički artefakti, s kojima se svako dijete treba susresti u dobi od 6 mjeseci do 7 godina. Svaka slikovnica je primjerena za dijete određene dobi te može poslužiti kao odličan metodički predložak i odgojitelju u njegovom odgojno-obrazovnom radu. Koji su bili kriteriji odabira slikovnica?

Ilustratorima i piscima slikovnica objavljen je anonimni poziv na koji su se mogli prijaviti. Stručno povjerenstvo koje je bilo sastavljeno od predstavnika UNICEF-a, pedijatar, ilustratora, književnika, knjižničara i odgojitelja odabralo je četiri slikovnice prema zadanim kriterijima. Najvažniji kriteriji bili su da to bude kvalitetan umjetnički tekst i ilustracija, da su slikovnice bliske i primjerene djetetu, komunikativne, da imaju primjenjivost u svom rješenju, a čime će se baviti, ostavljeno je autorima. Ispalo je sve jako dobro, tvrdi Zrnčić. Odabrane slikovnice su: *Bebe su super* autora Brune Kumana i Ivane Guljašević Kuman, *Moj medo* autorice Ivane Musić, *Što sve danas moram napraviti* autorice Ivane Guljašević Kuman te *Sve mogu sam/sama* autorice Ivane Guljašević Kuman. Primjerice, prva slikovnica koju dijete dobiva, *Bebe su super*, nema tekst već slike lica beba i životinja te je nevjerojatno što se sve može saznati kome se djeca najviše smiju u toj slikovnici, koja im se životinja najviše sviđa, a koju malo drugačije gledaju. Dosad su objavljene slikovnice *Bebe su super* i *Moj medo*, a sada će krenuti priprema za tiskanje treće slikovnice te se na taj način prati generacija da svako dijete do škole ima svoju malu knjižnicu od četiri slikovnice. Sukladno tome, ispitanica spominje još jedno Eurostatovo istraživanje prema kojemu svako treće dijete u Hrvatskoj nema nijednu slikovnicu što je svima nama koji radimo u odgojno-obrazovnom sustavu neprihvatljivo. Zrnčić ističe kako je i sama šokirana te svako malo ide provjeriti je li to točna informacija jer zvuči nevjerojatno. Iako je to starije istraživanje, smatra kako se na tom području nije puno promijenilo. Istraživanje koje je Ministarstvo kulture i medija naručilo od Centra za vanjsko vrednovanje također je ispitalo u jednoj varijabli broj knjiga u kućanstvu, kriterij je bio 25, tko ima više ili manje knjiga. Rezultat je bio šarolik, velik postotak djece ima manje od 25 knjiga što je povezano sa stavom o čitanju i samoj navici čitanja.

Odgojitelji svakako mogu navedene slikovnice koristiti u svom radu, oni su metodičari koji od samog uključivanja u odgojno-obrazovnu ustanovu djecu izlažu smislenim, kvalitetnim, umjetničkim tekstovima koje znaju približiti djetetu. Oni od najranije dobi promiču i njeguju kulturu čitanja.

12. Savjet i završna riječ

Postoji premalo istraživanja na ovu temu, no nije sve u istraživanjima, već u implementaciji rezultata. Nema nekog velikog napredovanja ni nazadovanja u području čitalačke pismenosti. To koliko mi kupimo knjiga nije mjerilo koliko se čita. Zaposlenici u knjižnicama navode kako se povećava broj članova i broj pročitanih knjiga u knjižnicama, no naša kupovna moć je jedno, a ono što čitamo ili ne čitamo je nešto drugo. Važno je istaknuti da se čovjek treba educirati, djelovati u interesu djeteta u smislu što je to što dijete zanima. Ne u onom da mogu raditi što im padne na pamet već kako doprijeti do njih, do njihova srca, zainteresirati ih za čitanje jer istraživanja zaista pokazuju da su djeca kojima se čitalo u najranijoj dobi uspješnija i na radnim mjestima i inače u životu. No, pitanje za kraj i raspravu ispitanica postavlja, želimo li mi kao društvo djecu koja pitaju, misle, traže odgovore ili možda želimo „gljivice“ koje sjede i slušaju, ne istražuju i ne otkrivaju, koje ne misle na drugačiji način.

9.6. RASPRAVA

Odgovori na istraživačka pitanja potvrđuju predmet mog istraživanja koje je važnost izloženosti djeci smislenom, metodički strukturiranom tekstu od najranije dobi. Uz osvrt na teorijski dio u kojem su navedene sve prednosti ranog izlaganja pisanoj građi koje vodi do čitalačke pismenosti, smatram i uviđam veliku ulogu odgojitelja koji su, kako je potvrdila i gospođa Zrnčić, jedini koji u odgojno-obrazovnom radu još njeguju i promiču kulturni i umjetnički odgoj i obrazovanje u dovoljnoj mjeri, prvi koji djecu potiču na istraživanje, kreiranje, promišljanje, doživljaj stvari kroz vlastito iskustvo i osjetila. I sama kao odgojiteljica s radnim iskustvom uviđam koliki je napredak djece u svim razvojnim područjima ako ih kompetentan odgojitelj izlaže upravo ovim važnim komponentama. Prenijeti određeno znanje nije samo puko prenošenje informacija, nije poučavanje. Prenijeti znanje jest znati kako doprijeti do dječjih srca te ih motivirati za određene sadržaje koji im nude spoznaje. Odgojitelj navedeno prenosi koristeći različite metodičke predloške, artefakte i svoje metodičko znanje. Tu dolazi do ključne isprepletenosti teorije i prakse. Teorija nama pojedincima daje oslonac. Istraživanja koja se provode pomažu da spoznamo zašto u praksi njegovati i poticati prirodan, cjeloviti razvoj individue. No, još je važnije na koji način to poticati i ostvarivati. Slažem se kako je jedini način cjeloživotni rad na sebi jer neprestana

istraživanja, izumi i pogledi na svijet nude svakodnevne nove mogućnosti i saznanja s kojima osobe koje rade u odgojno-obrazovnom sustavu moraju biti ukorak. Završno pitanje i promišljanje gospođe Zrnčić o tome želimo li mi kao društvo djecu sa stavom, djecu koja misle, ispituju, kritički promišljaju ili ipak nešto drugo – da sjede i slušaju posebno me zainteresiralo i navelo na dublje promišljanje. Prema Peti-Stantić (2019) mlada osoba, dijete koje je savladalo čitanje s razumijevanjem, u velikoj je prednosti pred onim djetetom koje tu vještinu, koja je vrlo složen i zahtjevan kognitivni proces, nije usvojilo. Upravo bi se na tu tvrdnju pozvala kao odgovor na postavljeno promišljanje. Odrasla osoba koja radi s djecom, a koja poznaje teoriju, promišlja o provedenim istraživanjima, zasigurno je svjesna velike važnosti dubinskog čitanja, međusobnog sporazumijevanja koje je temeljna sposobnost postojanja i opstanka u poticajnom, intelektualnom društvu kojem bismo kao pojedinci i kao država trebali težiti. Osvrćući se na rezultate Eurostatovih istraživanja koji su, kako je istakla Zrnčić, pokazali da svako treće dijete nema kod kuće nijednu slikovnicu, nameće se niz pitanja kako će djeca koja potječu iz takvih okolina zavoljeti čitanje ako mu uopće nisu izložena ili su izložena u vrlo maloj mjeri. Nacionalnim se programom *Rođeni za čitanje* zato cilja na cijelo područje Republike Hrvatske kako bi svako dijete u svojoj pedijatrijskoj ordinaciji dobilo četiri vlastite knjige. Četiri knjige, zvuči kao vrlo mala brojka, a nekom djetetu to je jako puno. Smatram kako je uključenost pedijataru u ovakve vrste programa ključna zato što su oni ipak autoritet te kao takvi pokretači u poticanju rane pismenosti i jezičnih kompetencija.

Osvrnuvši se na rezultate PISA i PIRLS istraživanja, promišljam o tome što se zapravo dogodi između desete i petnaeste godine te iz kojeg razloga su rezultati petnaestogodišnjaka u području čitalačke pismenosti ispodprosječni. Zabrinjava činjenica što se to godinama ne mijenja, što stagniramo na dnu. Hvalevrijedne su akcije i programi održani od strane Ministarstva kulture i medija, *Ruksak (pun) kulture* i *Rođeni za čitanje*, kao reakcija na te rezultate, no kao društvo moramo progovarati o navedenom problemu i truditi se djelovati kako bismo ga ublažili. U suprotnome, nameće se pitanje u kakvo ćemo društvo izrasti. Rezultate PISA testova trebali bismo shvatiti vrlo ozbiljno. Prema navodima Ministarstva kulture i medija na čelu s gospođom Zrnčić (sukladno rezultatima brojnih svjetskih istraživanja) čitalačka pismenost zaista je temelj za daljnje napredovanje i napredak društva. PIRLS istraživanja daju pozitivne rezultate što potvrđuje navode ispitanice kako su još samo odgojitelji predškolske dobi i učitelji razredne nastave dovoljno motivirani i zainteresirani da s djecom nešto istraže, stvore, konstruiraju. Kao odgojiteljicu, motivira me i činjenica kako su

Talijani provodeći slične programe povećali čitalačke navike djeci za 20 % te rezultati Nijemaca koji su u razmaku od četiri godine, u vremenu između dva PISA istraživanja, izrazito poboljšali rezultate jer su ih shvatili ozbiljno. Smatram kako su naša Ministarstva svjesna koje su promjene i kampanje potrebne te na koje skupine ciljati, no jednostavno rezultati se ne poboljšavaju. Razlog tome je, smatram, i taj što djeca odrastaju u različitim poticajnim ili nepoticaajnim okolinama te uz puno okolnih čimbenika, osobnih karakteristika djeteta, razvojnih mogućnosti pri usvajanju njegovih posebnosti kroz gramatička, fonološka i semantička jezična pravila (kako navodi i Jelaska, 2007). Odgojitelj, uz potporu pedijataru i knjižničaru, trebao bi stvoriti preduvjete za razvoj jezične pismenosti, no tvrdim kako je problem naše profesije i nešto što dosad nije spomenuto, a to je činjenica da na području države nedostaje velik broj odgojitelja koji su educirani za rad s djecom predškolskog uzrasta, koji posjeduju dovoljan spektar teorijskog znanja iz različitog područja i koji to isto znanje implementiraju i prenose u radu s djecom. Ljudi iz drugih profesija, posebice onih potpuno nesrodnih, koji su zapošljavani u brojnim odgojno-obrazovnim ustanovama diljem Hrvatske zbog nedostatka odgojitelja, mogu pružiti jedino skrb i njegu te fizičku komponentu brige i zaštite, no nikako ne mogu djelovati kao metodičari, kao odgojitelji koji se tri ili pet godina educiraju za rad s predškolskim uzrastom. Učiteljski fakultet osposobljava jako dobre metodičare, prema mom mišljenju i iskustvu u radu s drugim odgojiteljima, zato što nijedno sveučilište nema toliko kolegija metodike iz različitih područja. Ostala sveučilišta imaju bogate teorijske podloge, no naše sveučilište najbolje daje primjer kako to metodički prenijeti u rad. Ideja o suradnji s Učiteljskim fakultetom koji bi nudio kolegij iz područja volonterstva u programu *Rođeni za čitanje* je zaista dobra i zanimljiva ideja. Slažem se kako je teže ostvariva, no na taj bi način studenti koji još nemaju radnog iskustva stjecali i novo metodičko znanje iz područja pristupa djetetu koristeći metodički predložak. Slikovnice iz programa *Rođeni za čitanje* kao metodički predložak osobno ću koristiti u radu sa svojom skupinom. Osmišljavanjem jednog metodičkog čina koristeći neku od četiri slikovnice (ovisno o dobi), koristeći pjesmice, ali i druge manje zastupljene stilove poticat ću i nadalje ranu pismenost kod djece kroz izlaganje smislenim, kvalitetnim, metodički strukturiranim tekstovima, o kojima se dobro promislilo prije odabira, a ne samo usput toliko da se popuni dan. Tome bi trebali težiti svi odgojitelji.

Ovo istraživanje za mene je bilo vrlo korisno. Došla sam do mnogo novih spoznaja, do rezultata različitih istraživanja, pozitivnih i negativnih rezultata istih te mnogo toga naučila kako nadograditi u vlastitom odgojno-obrazovnom djelovanju.

Intervju s vrlo ugodnom sugovornicom gospođom Majom Zrnčić dao mi je detaljan uvid u mjere i ciljeve Ministarstva kulture i medija, saznanja o projektima drugih zemalja, suradnji s pedijatrima i odgojiteljima. Njeno veliko znanje i osobno iskustvo vrlo je motivirajuće za mladu odgojiteljicu.

Smatram kako ipak kao pojedinci možda ne možemo mijenjati svijet, ali možemo krenuti od svoje najbliže okoline, od svoje vrtićke skupine ili lokalno te stvarati čuda. Ako svatko promišlja na sličan način te mu je svrha djelovanja takva, i rezultati neće izostajati. Jer u Republici Hrvatskoj ima izrazito uspješnih i na međunarodnoj razini visoko pozicioniranih rezultata iz mnogo nastavnih područja i to treba naglašavati više i u medijima kako bismo pružali inspiraciju i drugim učenicima. Jer, znanje je jedino bogatstvo koje nam nitko ne može ukrasti.

ZAKLJUČAK

Na djetetov govorno-jezični razvoj utječe se od njegova rođenja. Od tada dijete usvaja i upija informacije kojima je izloženo. Mnoštvo čimbenika djeluje na njegov cjelokupni rast i razvoj, a odrasla okolina može mu biti pomoć ili prepreka u tome. Količina riječi kojima je dijete izloženo, broj pročitanih knjiga i neposredna komunikacija utječu na dječji jezični razvoj i usvajanje predčitačkih vještina. Metodički strukturiranom, smislenom čitanju djecu izlažu odgojitelji u odgojno-obrazovnim ustanovama. Odgojiteljevo djelovanje treba biti vrlo promišljeno, stručno, a praktičar treba biti spreman uviđati svoje nedostatke i nedostatke u radu. Educirani, suvremeni odgojitelj kreira poticajan prostorno-materijalni kontekst, a u svojoj praksi potiče potpunu individualnost svakog djeteta. Njeguje dječji prirodni interes za istraživanjem, ne nameće im i ne podučava ih na klasičan način. Stvara uvjete i kreira situacije iz kojih dijete izvlači ključne kompetencije koje potiču ranu pismenost svladavanjem predčitačkih vještina i vode do čitalačke pismenosti. Rana izloženost čitanju budi interes kod djece koja traže da im se čita iznova i iznova. Na taj način oni spoznaju svijet oko sebe, povezuju događaje s vlastitim iskustvom, reagiraju na njih. Ljubav prema čitanju i čitateljske navike razvijaju se u najranijoj dobi. Problem nedovoljne izloženosti čitanju nastoji se ublažiti i mjerama Ministarstva kulture i medija koje provodi mnoge vrijedne i kvalitetno osmišljene programe s ciljem njegovanja kulture čitanja. Rezultati kvalitativnog istraživanja potvrđuju kako jezična kompetentnost od najranije dobi utječe na bolje rezultate u testovima provjere u školskoj dobi, povezane su s akademskim uspjehom i razinom kvalitete obavljanja vlastite profesije. Ispitanica, gospođa Zrnčić, jasno ističe razloge nedovoljne izloženosti čitanju te navodi pozitivne i negativne rezultate na najvećim svjetskim PISA i PIRLS testiranjima. Sukladno rezultatima spomenutih istraživanja, ciljano se različitim projektima (*Rođeni za čitanje, Ruksak (pun) kulture*) djeluje na odgojno-obrazovne ustanove i pedijatrijske ordinacije kako bi što veći broj djece bio obuhvaćen mjerama. Posebnu pohvalu daje odgojiteljima koje naziva vrlo vrijednim i nezamjenjivim, dragocjenim dijelom odgojno-obrazovnog sustava. Temelji komunikacije i jezične kompetencije usvajaju se postepeno, u vremenskom slijedu tijekom cijelog života. Ono što dijete spozna u najranijoj dobi kasnije samo dograđuje i dopunjuje novim znanjima i mogućnostima. Izloženost čitanju u ranom odgoju i obrazovanju metodički je preduvjet za razvoj predčitačkih vještina, a odgojitelji su ti koji trebaju djecu, ali i njihove obitelji, usmjeravati i poticati ka čitanju.

LITERATURA

1. Benc Štuka, N. (2010). *Poremećaji izgovora*. U D. Andrešić i N. Benc Štuka (Ur.), *Kako dijete govori?* (str. 19-26) Zagreb: Planet Zoe
2. Bettelheim, B. (1975): *Smisao i značenje bajki*. Rijeka: Express digital tisak
3. Bežen, A., Budinski, V., Kolar Billege, M. (2018). *Što, zašto, kako u poučavanju hrvatskoga jezika*. Zagreb: Profil Klett
4. Bežen, A., Reberski, S. (2014). *Početno pisanje na hrvatskome jeziku: priručnik uz Hrvatski pravopis*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
5. Bošković-Stulli, M. (2012). „Bajka“. *Libri & Liberi* 1 (2): 279-292.
<https://hrcak.srce.hr/100629>, pristupljeno 26. 5. 2024.
6. Budinski, V. (2019). *Početno čitanje i pisanje na hrvatskom jeziku*. Zagreb: Profil Klett
7. Čudina-Obradović, M. (2003). *Igrom do čitanja*. Zagreb: Školska knjiga
8. Čunović, K.; Stropnik, A. (2016). *Kampanje, projekti i programi za promicanje čitanja naglas djeci od najranije dobi*. *Libri & Liberi*, 2016, 5 (1): 117–133,
<https://hrcak.srce.hr/file/257255>, pristupljeno 2. 12. 2023.
9. Hameršak, M; Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international
10. Kolar Billege, M., Budinski V. (2022). *Čitalačka pismenost kao prediktor kulturnoga razvoja*. U Čeliković, K. (Ur.) *Dani hrvatske knjige i riječi*. Subotica: Hrvatska čitaonica; Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, str. 251-260
11. Kologranić Belić i sur. (2015). *Jezični, govorni i komunikacijski poremećaji djece predškolske i školske dobi*. U Kuvač Kraljević (Ur.), *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. (str. 64-76) Čakovec: ACT PRINTLAB d.o.o
12. Kovačević, M. (1996). *Pomaknute granice ranoga jezičnoga razvoja: okvir za novu psiholingvističku teoriju*. *Suvremena lingvistika*, 1-2, 41-42; 309-318
13. Kuvač Kraljević, J., Kologranić Belić, L. (2015). *Rani jezični razvoj*. U Kuvač Kraljević (Ur.), *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. (str. 25-33) Čakovec: ACT PRINTLAB d.o.o
14. Martinović, I. , Stričević, I. (2011). *Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu*. *Libellarium*, 4(1): 39-63

15. Miljan, Z. (2014). *Dječje radosti 19. stoljeća – slikovnica – edukativna dječja igračka*. Povijest u nastavi, 21(1): 1-21
16. Olujić, M., Hržica G. i Srebačić, I. (2015). *Rano prepoznavanje odstupanja u jezičnom razvoju: probir jezičnih sposobnosti u predškolskoj dobi*. U Kuvač Kraljević (Ur.), Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama. (str. 88-99) Čakovec: ACT PRINTLAB d.o.o
17. Peteh, M. (2003.) *Zlatno doba brojalice*, Zagreb: Alineja
18. Peti-Stantić, A. (2019). *Čitanjem do (spo)razumijevanja*. Zagreb: Knjižara Ljevak
19. Peti-Stantić, A. (2020). *Čitalačka pismenost i utjecaj općeg akademskog vokabulara na učenje*. Zagreb: Stručni skup za više savjetnike Agencije za odgoj i obrazovanje za 21. stoljeće, <https://croris.hr/crosbi/publikacija/prilog-skup/702183>, pristupljeno 16. 4. 2024.
20. Posokhova, I. (1999). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece: priručnik za roditelje*. Lekenik: Ostvarenje
21. Radonić, M., Stričević, I. (2009). Rođeni za čitanje: promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi. *Paediatrica Croatica*, 53, 7-11. <https://hpps.com.hr/wp-content/uploads/2022/12/dok02-1.pdf>, pristupljeno 15. 6. 2024.
22. Stamm, J. (2019). *Kako ojačati dječji mozak*. Jastrebarsko: Og grafika d.o.o.
23. Starc, B. i sur. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
24. Šego, J. (2009). *Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece: jezične igre kao poticaj dječjemu govornom razvoju*. Zagreb: Katehetski institut Katoličkoga bogoslovnog fakulteta
25. Težak, D.; Težak, S. (1997): *Interpretacija bajke*. Zagreb: DiVič
26. Velički, V. (2013): *Pričanje priča – stvaranje priča: Povratak izgubljenomu govoru*. Zagreb: Alfa

Internetski izvori:

1. <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/125>, pristupljeno 26. 5. 2024.
2. <https://min-kulture.gov.hr/ruksak-pun-kulture-16272/o-programu/9250>, pristupljeno 4. 7. 2024.
3. <https://www.citajmi.info/kampanja/>, pristupljeno 5. 7. 2024.
4. <https://pisa.ncvvo.hr/sto-je-pisa/>, pristupljeno 5. 7. 2024.
5. https://www.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2023/05/Promemorija-NCVVO_PIRLS-2021_Rezultati_16-5-23.pdf, pristupljeno 11. 4. 2024.
6. https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/NICP_Izvjestaj_2023..pdf, pristupljeno 11. 4. 2024.
7. <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/citalacka-pismenost-i-navike-osnovnoskolaca-5-i-7-razreda-u-republici-hrvatskoj/24327>, pristupljeno 11. 4. 2024.

PRILOZI

1. Popis tablica

Tablica 1: *Glavne prekretnice u razvoju govora kod djeteta*

(Prema Starc i sur., 2004).....str. 7

Tablica 2: *Dob pojave ispravnog izgovora glasova u godinama*

(Prema Posokhova, 1999).....str. 10

Tablica 3: *Faze rane pismenosti s obzirom na dob djeteta*

(Prema Radonić i Stričević, 2009).....str. 14

2. Priprema za intervju

Poštovana gospođo Zrnčić,

Na početku Vas lijepo pozdravljam i zahvaljujem što ste pristali na intervju.

Moje je ime Patricija Krsnik, studentica sam 2. godine diplomskog studija za odgojitelje djece rane i predškolske dobi. Odgovori ovog intervjuja koristit će se isključivo za pisanje diplomskog rada. Cilj intervjuja je saznati što više o *Nacionalnom programu poticanja čitanja djece od najranije dobi* pod nazivom *Rođeni za čitanje*. Moje diplomsko istraživanje temelji se na promicanju važnosti o početku čitalačke pismenosti u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Predmet istraživanja je pitanje koliko odgojitelji djecu izlažu smislenom, metodički strukturiranom čitanju te kako program *Rođeni za čitanje* može biti podrška odgojiteljima i cijelom sustavu u promicanju kulture čitanja.

Šaljem Vam pitanja oko kojih bih vodila dijalog tijekom usmenog intervjuja.

Diplomski rad: „**IZLOŽENOST ČITANJU U RANOM ODGOJU I OBRAZOVANJU KAO METODIČKI PREDUVJET ZA RAZVOJ PREDČITAČKIH VJEŠTINA**“

MENTOR: izv.prof. dr. sc. Martina Kolar Billege

SUMENTOR: izv.prof.dr.sc. Vesna Budinski

1. Proučavajući rezultate PISA i PIRLS testova, neki su mi postotci privukli posebnu pažnju -

Prema istraživanjima čitalačka pismenost Hrvata je značajno ispod prosjeka zemalja EU te je u Hrvatskoj (od svih zemalja sudionika istraživanja) najveći postotak djece koja ne vole čitati. Ipak, rezultati PIRLS istraživanja iz 2021. zadovoljavajući su i ohrabrujući. Hrvatska je na visokom mjestu po rezultatima PIRLS testova, no zabrinjava činjenica da u Republici Hrvatskoj svaki peti petnaestogodišnjak ne dostiže razinu osnovne čitalačke pismenosti, tj. da, s druge strane, samo 5 % učenika dostiže najviše razine čitalačke pismenosti.

(izvori: https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/NICP_Izvjestaj_2023..pdf, <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/donesen-program-rodjeni-za-citanje-nacionalni-program-poticanja-citanja-djeci-od-najranije-dobi/23680>)

U sva četiri ciklusa PISA istraživanja rezultati učenika su ispod prosjeka.

Kako Vi komentirate ove rezultate? Smatrate li da smo se kao društvo ipak previše distancirali od kvalitetnih, smislenih, antologijskih tekstova? Što je, prema Vašem

mišljenju, razlog tome? Na kojim smo područjima zakazali, a gdje su ipak vidljivi pozitivni pomaci i poticajni rezultati?

2. Na rezultate kojeg biste se istraživanja Vi posebno osvrnuli, koja su Vas iznenadila u pozitivnom ili pak negativnom smislu? U kojim su kategorijama Hrvati iznad, a u kojim ispod prosjeka EU? Znaju li naši školarci dekodirati pročitani tekst, kakve su im čitalačke navike, znaju li pronaći, tumačiti i objediniti podatke u tekstu, koliko im je bogat vokabular, jesu li dovoljno izloženi različitim funkcionalnim stilovima?
3. Prvi koji dijete uvode u svijet pisanog teksta su roditelji, ali i odgojitelji koji bi kao kompetentni i educirani pojedinci trebali poticati čitanje i promišljanje o pročitanoj od najranije dobi. Imate li iskustva s odgojiteljima te smatrate li da su dovoljno svjesni i kvalitetni u promicanju navedenog?
4. Program *Rođeni za čitanje* izvrsno je osmišljen projekt, kako je došlo do cjelokupne ideje te kako je tekla realizacija?
5. Kakva je Vaša međunarodna suradnja, primjerice s Talijanima koji su začetnici programa *Natti per Leggere*? Kako je u ostalim zemljama EU, prakticiraju li i provode slične programe potičući čitalačku pismenost? Održavate li neke zajedničke edukacije?
6. Koliko su programi *Natti per Leggere* i *Rođeni za čitanje* slični u postavljenim ciljevima, a koje su razlike?
7. Ovim se programom nastoji stvoriti i mreža pedijatara koji bi na taj način također dobili važnu ulogu u promicanju ranog čitanja. Kako su tekle edukacije i radionice, jesu li se uključili? Kakva su njihova promišljanja?
8. Vratimo se na odgojno-obrazovne ustanove, koji su ključna i neizostavna skupina u provedbi ovakvih programa, smatrate li da su dovoljno zainteresirani i uključeni u program? Koji bi bio Vaš savjet za njih?

9. Kakvo je stanje po županijama? Jesu li programom obuhvaćene sve županije? Kakva je situacija u Varaždinskoj županiji?
10. Je li u planu i veća povezanost s Fakultetima, posebice s Učiteljskim? Može li se ostvariti, je li potrebno, više kolegija koji bi osposobljavali metodičare u ovom polju? Treba li više poticati cjeloživotno aktivno učenje odgojitelja?
11. Odabrane su četiri slikovnice, metodički artefakti, s kojima se svako dijete treba susresti u dobi od 6 mjeseci do 7 godina. Svaka slikovnica je primjerena za dijete određene dobi te može poslužiti kao odličan metodički predložak i odgojitelju u njegovom odgojno-obrazovnom radu. Koji su bili kriteriji odabira slikovnica?

Poštovana, veselim se intervjuu s Vama.

Srdačan pozdrav, Patricija Krsnik

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam ja, Patricija Krsnik, studentica 2. godine diplomskog sveučilišnog studija *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* Učiteljskog fakulteta u Zagrebu odsjek Čakovec samostalno napisala diplomski rad *Izloženost čitanju u ranom odgoju i obrazovanju kao metodički preduvjet za razvoj predčitačkih vještina*.

U Čakovcu, rujan 2024.

Potpis

ZAHVALA

Posebna zahvala mentorici i sumentorici, dr. sc. Martini Kolar Billege, izv. prof., i dr. sc. Vesni Budinski, izv. prof., na savjetima, uputama i profesionalnoj pomoći prilikom pisanja istraživačkog rada. Velika zahvala ugodnoj sugovornici, gospođi Maji Zrnčić (Ministarstvo kulture i medija) na uloženom vremenu i pruženim informacijama kroz intervju koji je bio glavni fokus ovog istraživanja.

Zahvalila bih i suprugu, roditeljima i prijateljima na svakoj riječi podrške u vrijeme mog diplomskog školovanja.